

BROGEDE BLADE

af

Aaskov kommunes
historie

Samlet af JENS VEJEN LARSEN

Udgivet af Aaskov kommune 1974

FORORD

Gennem mange år har det været min agt at nedfælde efterfølgende beretninger på papiret. Hele mit liv har jeg været på jagt efter oplysninger af denne art, og jeg mener, at jeg trods alt har fået fat i noget, som kun få i vore dage kan fortælle om. Jeg vil nævne historierne om Lange Margrete. I første omgang var det Niels Peder Hjuler i Bukkjær som fortalte mig om dette sagn. Tredivé år senere får jeg så historierne fortalt af en mand ved navn Salmon, som kendte historierne fra sine bedsteforældre. Poul i Bukkjær og P. Kjær Olesen hører også til mine meddelere. Mine forældre har også fortalt mig meget. Historien om Jakob Vestergaards toplue er fortalt min farbror Rasmus Larsen.

Fra min side er der gjort, hvad der kan gøres for at følge de gamles beretninger så nøje som muligt, og jeg mener, det er lykkedes for mig.

Jeg skulle nok have taget lidt mere stof med, men jeg må jo nøjes med, hvad jeg kan overkomme. Jeg er jo ikke helt ung mere.

Jeg beklager alle de fejl, jeg har hugget med maskinen o.s.v., og jeg må tilstå, at både jeg selv og skrivemaskinen er ved at være for gamle, men den ting er der jo ikke meget at gøre ved. Maskinen kan selvfølgelig fornyes, men jeg selv kan ikke.

Idet jeg hermed beder læserne være overbærende med alle fejlene, sender jeg hermed min hilsen til alle i Aaskov kommune.

Jens Vejen Larsen "Carmen" Løjtofte pr. Nakskov.

Da jeg er født i Bukkjær i Assing Sogn tillader jeg mig at begynde med min barndomsby.

Hvordan så der så ud i Bukkjær for ca. 120 år siden, og hvem boede i gårdene. Vi begynder med Vestergaard og den i vore dage navngivne Brødregaarden. Begge var anneksgårde, og der betaltes afgift til præsten af begge gårde. En vej fra Paarup til Bukkjær gik videre til Skarrild og kaldtes for jordemodervejen. Vejen gik nord om Vestergaard, hvor stuehuset dengang lå mod nord. Brødregaarden lå dengang syd for vejen, og oprindeligt havde begge anneksgårde ligget under eet tag. Brødregaarden lå nærmest i et hul, og tagskægget på stuehuset lå så lavt, at en lille dreng nemt kunne nå det.

Set fra vejen sad de små vinduer næsten helt nede ved jorden. Afdøde rentier Kristen Kjær Olesen som var født i Brødregaarden, har fortalt mig, at gården blev flyttet oven for vejen i 1860'erne. Bygmesteren var Mikkell Hjøllund som blandt andre havde sin søn, Peder, med, - ham der senere blev degn i Assing. Der lå lidt i sydøst for Brødregaarden en ejendom, som i folkemunde blev kaldt for "æ lille Støj". Denne ejendom blev overtaget af P. Kjær Olesens svoger, Kristen Mortensen. Bygningerne blev senere flyttet nord for byen, og kom derved til at ligge mere belejligt for markjorden. Omtrent 50 meter øst for det "lille støj" lå vestre Meldgaard, hvor vejen fra Paarup til Skarrild gik igennem gården. Østre Meldgaard lå ca. 6 meter østen for vestre Meldgaard, og til Østergaard var der ca. 40 meter. Ca. 50 meter øst for Østergaard lå der et forhenværende fårehus, som var lavet nogenlunde om til beboelse. I huset boede en tid en Maren Sørensen - datter (Sørensen), og igen ca. 200 meter øst for dette hus lå Tjærborg (Rasmus Vævers gård). Lidt mod nordøst lå gården Kjærsig, som før havde ligget mellem østre Meldgaard og Østergaard. Øst for Kjærsig lå Gammelager, og så er vi lige ved Skarrild skel, men nu vil jeg først fortælle lidt om Bukkjær:

I Vestergaard boede i 1760'erne slægten Vallerbæk, men ca. 100 år senere blev gården overtaget af Jakob Kristensen, der ligesom sine forgængere skulle betale afgifter til præsten. I 1824 overtog Ole Pedersen Kjær østre anneksgaard, som forblev i slægtens eje i over 100 år. To bukkjærmænd havde forbygget sig i begyndelsen af det nittende århundrede. Den ene var Jeppe Rahbæk i øster Meldgaard, den anden var Mads Kjærsig. Begge måtte

gå fra gårdene, som var bygget alt for flotte.

For øster Meldgaards vedkommende bevirkede dette, at gården kom i handelen og blev mindre godt behandlet.

Nævnte Jakob Kristensen havde været omgangslærer i Assing og var jo nok en oplyst mand efter datidens begreb. Han var den sidste i Bukkjær, som gik med toplue, måske på grund af migræne som han led fælt af. Han var byens barometer, -når han havde luen trukket ned i den ene side, var folk klar over, at gigten var slem, og at vi fik vejrforandring, og så var Jakob altid vred. "Vi får skidt Væ'r (vejr)", sagde han og tilføjede: "Den forbandede jegt (gigt)".

Jakob havde en bror, som var købmand i Arnborg, og de to brødre var meget gode venner, og det var jo nok grunden til, at deres sammenkomster fejredes med lovligt mange "sorte". Der er blevet mig fortalt, at købmanden altid modtog broderen med ordene: "Go daw Jakob; I daw ska du banderno blyw drukkit saa fuld at saa du kommer te o Irøwl hjem." Det blev også mange gange resultatet af Jakobs besøg hos broderen, og hjemvejen gik for ham som så mange andre forbi Gammelager (det hører vi om senere), og det blev det ikke bedre af.

Jakob gjorde gengæld, når broderen besøgte ham, så var de "kvit". Det var jo nu deres måde at fejre gensynsglæden på.

I den anden anneksgård boede P. Kjær Olesen. Han var vel nok den betydeligste af folkene i Bukkjær, helt igennem et mønster på stabilitet men ikke så lidt særpræget. I sognets tjeneste gjorde han et fortjenstfuldt arbejde som sognerådsformand, og han forstod at sætte sin vilje igennem på en måde, som efterslægterne vil takke ham for, bl.a. at den gamle altertavle i Assing Kirke blev bevaret. Der stod strid om sagen, da mange ville have det gamle monstrum smidt væk eller solgt. P. Kjær Olesen forlangte, at tavlen blev bevaret og foreløbigt stillet op inde i kirken på vestgavlen. Den smukke sjældne altertavle blev igen stillet op efter kirkens restaurering

i 1920erne.

Desværre oplevede P. Kjær Olesen ikke at se dette. Han døde i 1918.

I sin formandstid havde han en pennefejde med den såkaldte "gale" provst Bøtcher. Sønnen Ole Kjær har fortalt mig en del om denne fejde, men jeg fik det desværre ikke noteret ned. Da skriveriet foregik sammen med sognefoged Kr. Sandfeld, kan det godt tænkes, at der i sognefogedarkivet endnu kan findes kopier af brevene. Jeg ved, de har ligget der.

Skønt både lægfolk, lærere og mange præster rystede af skræk for provsten, tog P. Kjær Olesen kampen op. Det traf sig engang ved en visitats at P. Kjær Olesen kom til at køre i vogn sammen med provsten,- han gav sig dog ikke til kende. Da han var stået af vognen, spurgte provsten, hvem denne mand var. Kusken svarede, at det var P. Kjær Olesen. "Nå," sagde provsten, "var det ham, den selvstyrer."

Vestre Meldgaard beboedes i 1860erne af Jens Pedersen (Pejsen) senere af Jep Støvl og P. Helstrup. De to sidstnævnte husker jeg. Jep Støvl havde været i Amerika to gange og kunne fortælle interessant om forholdene derovre. I øster Meldgaard vil jeg lige gå tilbage til ca. 1814. Jeppe Rahbæk overtog gården og forbyggede sig. I 1816 byggede han et stuehus, som var 10 alen vid, og sydmuren og gavlene var grundmur. Det var uhørt med en sådan flothed, og han gik da også som før nævnt fra gården. Bygmesteren var, efter hvad Karen Pejster fortalte (P. Kjær Olesens mor), Jep Kolstrup. Han stammede vist fra Sdr. Lem.

På en egebjælke over ildstedet stod årstallet 1816 indhugget. På dørbeslag var der også indhugget 1816. Beslaget var lavet af Karsten Smed, som havde sit værksted gravet ind i en høj i Bukkjær. En senere ejer, Klemmen Nielsen, købte gården i 1843. Han var født i Rindum ved Ringkjøbing, og havde handlet en del med ejendomme. Det ses af de gamle skøder, at han har underskrevet med ført pen, så han har måske ikke hørt til de "skriftkloge", men han har jo kunnet handle. Det kan jo også tænkes, at hans hånd har taget skade, da han deltog i Napoleonskrigene. Er dette tilfældet, må vi jo undskylde den førte pen. Klemmen afstod gården til sin

svigersøn, Jens Nielsen af Østerbjerge Sdr. Felding. Om dette forhold har gamle Poul i Bukkjær fortalt mig: Klemmen havde tvunget sin datter til at ægte Jens Nielsen, men hun svor på aldrig at ville i seng til ham. Gift blev de da, men Jens Nielsen blev indkaldt til krigstjeneste i 1848 - 50 og faldt ved Isted, da de stormede Grydeskov. Et øjenvidne fortalte, at der sad en tysker oppe i et træ og skød Jens Nielsen oven i hovedet. Hans enke, Line, blev så gift med store Jens Madsen, tre alen og et kvarter høj, sagde han selv. Han var 72 1/4 tomme høj.

Jens Madsen klarede sig ikke så godt, og så solgte han gården til sin svoger P. Klemmensen i 1855. Denne klarede sig heller ikke så godt og byttede gården med min bedstefar, så P. Klemmensen fik Krog i Skarrild, og min bedstefar fik Meldgaard. Østergaard blev i 1840 solgt til Jens Poulsen, som stammede fra Sdr. Felding. Hans far hed Hartvigsen, og han mente selv, at han var en efterkommer af herremanden Hartvig Skram på Fruergaard (efter Anders Trøstrup). Jens Poulsen var snedker og lavede ligkister, og folk mente, at der kunne høres banken på værkstedet, når der ingen var. Det passede, sagde gamle Kræ Mortensen. Han tjente der og havde værelse lige ved siden af værkstedet. Kræ Mortensen blev senere gift med P. Kjær Olesens søster Stine. En af de mest interessante folk i Bukkjær på den tid var omtalte Klemmen Nielsen. Han havde været i Frankrig og kæmpet i det hjælpekorps som kong Frederik VI sendte til Napoleon. Han kunne brokke lidt fransk og havde set Napoleon, som han beskrev som en lille mand (efter Poul i Bukkjær). Klemmen var ikke gammel krigsmand for intet, hans mod og viljestyrke viste i flere tilfælde. P. Kjær Olesen fortalte mig, at han huskede en særlig slem vestenstorm, som truede med at vælte Meldgaards bindingsværkslade endevis.

Alle bymænd var samlet for at bistå med råd og dåd, men ingen vidste, hvad de skulle gøre. Så tog Klemmen en ståltang, som han anbragte ved ladens østre gavl mod bindingsværkets midterstolpe og råbte: "Ka I no klaa'et dæhrhen, så ska a banderno nok hold denhæhr ænd."

I 1848 udbrød "slavekrigen". Alt hvad jeg her fortæller, er mig fortalt af P. Kjær Olesen og Poul i Bukkjær. Poul fortalte: Det var henimod mørkningen. Jeg stod sammen med nogle bymænd uden for vores gård, da vi så en fremmed ca. 16 års pige komme løbende øst fra. Hun løb så hurtigt, at vi

kunne høre på lang afstand, hvordan hun hev efter vejret. Inden hun nåede hen til os, råbte hun: "Æ slaver er brudt ud, aa di skjænder og brænder øwr de hiele!" Meddelelsen virkede som en lammelse, men snart blev alle klar over, at der skulle gøres et eller andet, og i løbet af kort tid var alle bymændene samlet ved Meldgaard (Østre) for at høre, hvad den gamle krigskarl, Klemmen, mente om sagen. Der blev snakket frem og tilbage, og forslaget var, at alle byfolkene skulle flygte ud i mosen ved Vestergaard og søge at forsvare sig der. Forinden havde Karsten Smed rettet forke og høleer ud og smedet pigge til at sætte på stang.

Klemmen ville ikke med ud i mosen, han ville blive hjemme "Huen dælen sku saaen klat slaver ku kom øwr æ hiel land," sagde han. Han gik rolig ud i sin lade og hentede en høtyv og en økse og gik ind for at sove. "Læ dem saa bare kom," sagde han. Da P. Kjær Olesen fortalte mig dette, brød sønnen Ole ind i samtalen og sagde henvendt til mig: "Saaen kaal blywr du nok aldrig."

Jeg var dengang 13 år og var vældigt optaget af den modige Klemmen.

I Vestergaards mose lå de "modige" Bukkjærmænd og ventede på fjenden. En af byens koner var ikke med. Det var konen i Vestergaard, som lå i barselseng. Hun fik ingenting at vide, da man var bange for, at hun ville løbe af sengen, hvis hun erfarede, hvordan det stod til. Slavekrigen endte jo i Assing som alle andre steder lige så brat som den var kommen. Smedene ærgrede sig over, at de havde brugt deres gode tørvekul og jern til ingen nytte. Da smeden, Jens Bæk, hørte, at det var løgn allsammen, udbrød han: "Hva haa vi saa for aald de hiele." Jens Bæk boede der, hvor Jak. Klemmensiden boede. Et af de bedste forslag der var fremkommet, var Niels Skaus. Han ville have kvinder og børn lukket inde i kirken, og så skulle indgangen forsvares. Heldigvis blev der jo ikke brug for denne defensive taktik. De gode Bukkjærfolk havde mange ting tilfælles. De frygtede Gud, men de ville nu så gerne dyrke kortspillet og nippe lidt til brændevinen. En lille rus engang imellem ansås hverken for synd eller skam, og man trøstede sig sikkert med, at folk også blev fulde ved brylluppet i Kana, ifølge de ældste kilder, for det var jo virkeligt tilfældet. Gammelager spillede en stor rolle hvad samfærdselen angik. Når Skarrild-boere skulle til Paarup, eller folk fra Paarup og Bukkjær skulle til Skarrild gik vejen lige forbi Gammelager, og

så var det jo fristende lige at se "indenfor". Rigtig udskænkning tror jeg ikke, der var tale om, men mange fik en rus godt stivet af ved at se ind til Niels Gammelager og Bine.

Min bedstefar gik tit en tur til Skarrild for at handle, og naar gamle Niels Gammelager så ham, passede han altid på at få fat i ham på hjemvejen. Så kom bedstefar ind og fik en punch, og Niels og Bine fik een med. Det blev undertiden til lovligt mange "sorte", og det kan vel ikke bortforklares, at der blev drukket vel rigeligt i Gammelager på den tid. Ved sønnen, Ole Gammelagers overtagelse af gården skete der en stor forandring, da han hadede brændevinen som pesten.

Hvad kortspillet angik, da var samlingsstedet hos Lars Krogs. Det var brødrene Niels og Rasmus, som trak folk til både tre og fire om natten, og i lang tid blev mor, der var husbestyrerinde, jaget op af sengen for at lave kaffe til puncher. Omsider sagde hun da nej, og så måtte mændene selv lave deres puncher.

Som før nævnt, gik min bedstefar tit til Skarrild for at handle med Niels Pilgaard, og så var det uundgåeligt, at han kom lige forbi Gammelager og de fleste gange også indenfor. Når bedstefar (Lars Krog) så var kommet i den rette stemning, gik han ofte ind til sin svoger, Rasmus Væver, for at drille ham. Rasmus var imidlertid godt skåret for tungebåndet, og bedstefar gik ofte hjem og var arrig over at være taberen i ordstriden med Rasmus. Sådanne nederlag skulle hævnnes, og det skete på følgende måde: Bedstefar var studehandler, og engang var han blevet belemret med et par stude, som havde den fejl, at de bissede og løb løbsk, hvis nogen kom til at hoste i deres nærhed.

En dag manglede Rasmus et ekstra spand stude til at køre mergel, og selvfølgelig kunne han da låne et spand af bedstefar, men lige så selvfølgelig fik han de "gale" stude. Rasmus fik netop vognen læsset, da han kom til at nyse. Pokker tog ved studene, som bissede afsted, så mergelen spredtes til alle sider. Løbet endte inde i Lars Krogs gaard med Rasmus halsende bagefter vognen. Først da gik det op for Rasmus, at der var kunster bag det hele, men han fik da et nyt spand at køre mergel med. Den gamle Jens

Kjærsig kan jeg lige netop huske. Han kom og besøgte bedstefar, men han medbragte selv en luftpude at sidde på. I sine velmagtsdage var han en betydelig personlighed i Bukkjær. Jeg har en lille episode, som han var deltager i. Det var skik, at når en eller anden skulle køre til mølle, at tage naboers korn med, for at spare dem for kørselen, sådan skiftedes man til at hjælpe hinanden, og det belønnedes altid med en dram.

En dag havde Jens Kjærsig korn med for Rasmus Væver. Da han kom tilbage med kornet, skulle der jo kvitteres med en dram, og Rasmus' kone, Mariane, skænkede et par glas til mændene. Nu havde Mariane imidlertid brændevin og petroleum i to nøjagtigt ens dunke (det var meget almindeligt), og selvfølgelig tog hun fejl. Jens Kjærsig havde travlt, og han skyndte sig at tømme glasset. Han opdagede fejlen men sagde intet og lod Rasmus drikke ud. Da Rasmus havde tømt glasset sagde han: Hvorfor sagde du det ikke med det samme? Nej, svarede Jens Kjærsig, jeg syntes lige, du også skulle smage. Mariane græd, men kom så med en rigtig snaps, og så endte det hele i god forståelse.

Paarup By

Hvem der var den betydeligste af mændene i Paarup i slutningen af det nittende århundrede, er ikke let at sige, men jeg vil dog mene, at Wolle Paarup (Skau) var den, der betragtedes som "bykongen". Han var en halvbroder til Niels Skau i Olling, og må vel så regnes til min familie - langt ude. Han var en stor svær mand med et bydende væsen, og ikke altid let at bide skeer med. Han lod sig ikke diktere af nogen men gav sine ordrer, - og dermed "basta".

Min moster Sine Markussen tjente hos Wolle Paarup og fortalte min mor en del, som jeg var tilhører til. En aften kom en nabo springende og fortalte, at han havde set gården brænde, og da taget skred, stod der 3 skorstene tilbage, men gården havde kun 2 skorstene. Dette taltes der om i lange tider. Wolle forbød sin søn Kresten at bygge en tredje skorsten, når han fik gården. Der blev siden bygget en tredje skorsten til Wolles enke - og så brændte gården. Wolle lå i seng, da han fik besked om "forvarslet". Han døde kort efter af en "rørelse", som i en tid havde lammet ham. I nabogården Melgaard faldt et lam i en dyb brønd. Konen var ene hjemme med børnene, som så deres mor gå ned i brønden ved at stikke tæerne ind

mellem kampestenene og komme op på samme måde med lammet. Det lyder utroligt, men en af hendes børn, som så det, har fortalt mig det.

Omkring 1875 kom der en sypige til Assing, Else, hed hun. Hun var ekspert i at sy herretøj, og det var faktisk, hvad Assingboerne trængte til. Der havde vist aldrig været en rigtig herreskræder i sognet, så tøjet hang om folk som en sæk, er det mig fortalt. Den nye sypige kunne få rigtig snit over tøjet, men det er jo aldrig let at udrydde gamle fordomme, og enkelte klagede over, at Elses tøj sad for stramt. Else var ubøjelig. Tøjet, hun syede, skulle sidde flot. Det måtte folk finde sig i. En Paarupmand, som hed Bertel Gosvig, og som var byens spøgefugl, havde også fået et sæt tøj syet hos Else, og da Bertel ikke var blevet snydt, da Vorherre dannede hans bagparti, klagede han også over, at benklæderne var for snævre. Else overbeviste ham om, at benklæderne sad rigtig, men alligevel spekulerede han på, hvordan han kunne drille Else. Anledningen kom, da Niels Peder i Paarup holdt julegilde, hvor både Bertel og Else var med. Far spillede ved gildet og har fortalt mig følgende:

Under en pause havde gæsterne placeret sig på skamler langs væggene. Pludselig trådte Bertel Gosvig ud midt på gulvet, hvor han strittede godt ud med bagdelen, idet han sagde: "A ka sæt en røw dæ æ stuer nok i et par bowser, de ka Else Skræjer ett." Else blev selvfølgelig gal i hovedet, og der blev en del mundhuggeri, men så råbte Pæ Larsen fra Meldgaard, som senere blev Elses svoger: "Elses bowser er gue nok, de æ di røw dæ æ faa stuer, Bertel." Bertel havde ofte drillet Pæ Larsen, - nu fik han revanche mod Bertel.

Pæ Larsen var altmuligmand i Meldgaard, og vel nok lidt "til en side". Alligevel var han den eneste, som næsten altid kunne lukke munden på Bertel. Else blev siden gift med den afholdte landpost, Jens Larsen fra Meldgaard i Paarup.

En af de gamle fra Paarup, veteranen fra 1948-50, kan jeg huske. Han havde været med til at storme Treldekskansen ved Fredericia. Under bajonetangrebet skød en tysker på ham. Kuglen gik langs hans geværløb og ind under fingre som blev stive. Som lille var jeg meget optaget af gamle

Thomas Jensens stive fingre, når han sad med foldede hænder. Thomas var anset for sit venlige sind, og en meget agtet mand. Thomas Jensens datter blev gift med Rasmus Larsen, Albækhede.

En kendt mand var Mikkell Smed. Han holdt sit smedestævne om torsdagen. Det vil sige, at man ikke kunne få smedet hver dag i ugen. Denne ordning gjaldt for mange landsbysmedes vedkommende. De fleste havde jo også landbrug. Der var forresten en praktisk ting ved denne ordning, idet stævnedagene var forskellige for hver smed, så folk som nødvendigvis skulle have noget lavet en bestemt dag blot kunne tage til en anden smed, som måske havde stævne. Det sidste benyttede folk sig ofte af. Der var kun få, som holdt aviser, og hos smeden traf man altid folk, som havde noget at fortælle. Det var tit ret utrolige historier, der blev fortalt ved et sådant stævne. Imens kunderne hev i blæsebælgen, slog med forhammeren og drejede den mægtige slibesten, gik snakken livligt. De fleste smede var så snu at kunderne faktisk arbejdede gratis for dem ved at udføre nævnte arbejde. En dram fik de dog engang imellem.

En dag var far oppe hos Mikkell Smed, og der kom en dag en mand fra Skarrild, som fortalte om en mærkelig hændelse, der var foregået i Arnborg Østresogn. Der var blevet født et barn, og straks det var født, havde det set op mod uret og sagt: "Nej se, er klokken snart halv tolv, så står verden ikke ret meget længere." Derpå vendte det sig om og døde. Der blev pludselig helt stille i Mikkells værksted. Blæsebælgen og den store slibesten standsede, og Mikkell lod hammeren tage hvil. "A trowr de æ løwn," sagde smeden, og det troede far også, men der var nogle, som ikke var sikre på, at der ikke kunne være noget om snakken. Da far kom hjem, fortalte han selvfølgelig historien, og bedstefar sagde rent ud, at det var saagu' løgn. Bedstemor, der var meget religiøs, var ikke så afvisende og sagde: Du skal ikke være så afvisende, Lars. Man kan aldrig vide, på hvilken måde Vorherre vil minde os om hans genkomst og verdens ende. En tid efter spillede far i Arnborg, og han kunne ikke dy sig for at lade en bemærkning falde om det mærkelige barn, men alle sagde, at det var i Brande, det var sket. Da far siden kom til Brande, var det selvfølgelig langt længere øst på, det var foregået, og historien er jo nok endt i Kattegat til sidst. Mange af den tids mennesker har sikkert troet på denne historie til at begynde med.

Ved Klinkvigvad spørger det. Sådan fortælles det fra gamle dage. Min barnepige, Inger Marie Jespersen, har mange gange fortalt mig om dette sagn. Det var en kvinde, der sad på en sten, og hun ville absolut følges med dem, som vadede over åen.

Kvinden kunne tage sit blodige hoved under armen, og hun var ikke let at slippe af med. Inger Marie troede bestemt, det var sandt. Hvor gammelt dette sagn er, aner jeg ikke, og det fortælles vist i flere variationer, at det beskæftigede sindene meget hos mange, viser følgende:

Rahbæk Sørensen havde en nat en uhyggelig drøm, som han fortalte til far. Han drømte, at han en nat gik over nævnte vadested, og så kom kvinden og ville følges med ham. Hun var ikke til at slippe af med og fulgte efter ham helt op til hans gård og ville med ind. Rahbæk gik igen ned til vadestedet og forsøgte at slippe af med gespenstet, men det hjalp ikke spor. Skikkelsen fulgte ham stadigt. Pludselig kom Rahbæk til at se ned mod jorden og opdagede til sin rædsel, at der stak et hestehov frem under gespenstets skørter. Så var han klar over, at det var djævelen, han fulgtes med. Det var i den tid, at Indre Mission havde sin vækkelsesperiode i Assing, og Rahbæk var også grebet af denne bevægelse. Han greb da til midlet at slå kors for djævelen, som gav sig til at græde. Rahbæk blev ved med at slå kors for djævelen, idet han samtidig nævnede Jesu navn, og drev ham tilbage til vadestedet. Du er for hård mod mig, sagde gespenstet. Jeg kan jo ikke gøre for, at jeg er blevet til en djævel.

Kan man være for hård mod en djævel, spurgte Rahbæk far. Det mente far ikke man kunne. Det var jo kun en drøm, men Rahbæk glemte den aldrig, og han betragtede drømmen som et fingerpeg på, at han aldrig måtte være for hård mod dem, som havde en anden opfattelse af trosretningerne end een selv.

Nord for Gammelager i Assing Sogn skal der i sidste fjerdedel af det attende århundrede have ligget resterne af en beboelse, som i lange tider kun blev benyttet som fårehus engang imellem.

En dag kom der en kvinde med to børn til Gammelager og spurgte om lov til at hvile ud, da de var på gennemrejse. De fik lov til at bo i det gamle fårehus i nogle dage. Børnene i Gammelager var selvfølgelig nysgerrige efter at se de fremmede børn, og snart var legen i fuld gang. De første dage var der ikke noget at sige de fremmede på, men en dag ved mørkningstid kom der en vandrende kræmmer til døren, som spurgte om vej til Snejbjerg. I stedet for at vise ham vejen ind over Kibæk, viste kvinden ham ind efter Hjøllundkrat. Lidt efter begyndte den fremmede kvinde at slibe en kniv, hvorefter hun gjorde sig rede til at gå ud. Inden hun gik, hviskede hun noget til børnene. Da hun var gået, sagde hendes børn til dem fra Gammelager: "No fo vi snaar nøj klæjer, faa muer haa æ spids kny w mæj."

Kvindemennesket skal efter hvad sagnet fortæller have nået kræmmeren ved Grøndal, der hvor Mads Fuglede (Hesselvig) kom til at bo, og myrdede ham der. Det er vel så derfor, at folk har ment, der var spøgeri i Grøndal. Børnene fra Gammelager blev forskrækket over det, kvindens børn betroede dem, og løb hjem, hvor der blev stor opstandelse. Da folk fra Gammelager dagen efter gik op til fårestien for at undersøge sagen nærmere, var de fremmede rejst, og de sås aldrig senere i Gammelager. Overleveringen fortæller, at kvinden skulle have været Lange Margrete og hendes børn. Denne formodning blev bekræftet af folk fra Skarrild, som nogen tid i forvejen havde været udsat for samme kvindes påtrængenhed. At Lange Margrete virkelig har været i Assing er meget muligt. I Assing Sogns Historie fortælles et sagn om en pige, som Lange Margrete skal have myrdet ved Assinghøje. Personlig mener jeg, at historien om Grøndal kan være nærmest ved virkeligheden, da en ung pige sikkert ikke fik lov til at gå med penge fra en studehandel, som det er angivet i A.S. Historie, i en tid hvor rakkere huserede over det hele.

Her er en Margrete-historie mere

På en gård ved Arnborg skel ved Assing, havde de på samme tid som førnævnte historie fra Gammelager en karl, som blev kaldt "Stærkejens". En dag kom der et kvindemenneske til ham udenfor gården. Hun smidskede lidt for ham og ville have ham til at rapse lidt flæsk og pølse til sig. Da karlen nægtede dette, gav hun ham et ordentlig ørefigen. Det skulle hun ikke have gjort. Karlen, der var hvad man kalder "lidt til en side" blev aldeles rasende. Han slæbte hende ind i laden, hvor han voldtog hende. Kvinden var klar over, at den behandling hun havde fået af karlen kunne udnyttes til hendes

fordel. Hun sprang hylende ind i gården og fortalte, hvad der var overgået hende. Men, tilføjede hun, vil I væ gue ve mæ, ska dæ ett skie jer nowed. I skræk for hvad en sådan historie kunne udvikle sig til, fyldte konen mange rare sager i kvindens pose, som idet hun gik sagde: "Jer kaal æ hejsen den jennest dæ haa ku læjn mæ nier, nær a ett sjel vild". Gårdmandsfolkene mente at kunne kende Lange Margrete, både på den pibende stemme og tendensen til skægvækst.

På samme tid havde folk i Arnborg været generet af en flok rakkere, som holdt til i en dal ude i heden, hvorfra de gik rundt og stjal og tiggede samt truede folk, der ikke gav dem noget i posen. En dag var der på nævnte gård sluppet en olm tyr løs, og ingen turde til at begynde med komme den nær. Der blev så snakket godt for Stærkejens, og omsider gik han løs på tyren, som han væltede om, og så var resten nemt klaret.

Da Jens havde været så heldig med tyren, snakkede folk med ham om at jage rakkerne væk. Til at begynde med var han ikke interesseret i et sådant foretagende, men da de lovede ham en god skilling, hvis han var heldig, gik han ind på at forsøge. Der var lige knækket en vognstjert i gården, og Jens svang stumpen så let som en grydeske. Så gik Jens da i krig med dette våben.

Rakkerne så betuttede på det kraftige mandfolk, som kom ud til dem og lovede at slå dem fordærvet, hvis de ikke flyttede fra sognet.

Det så et øjeblik ud, som om rakkerne ville til at forhandle, men pludselig så Jens nogle listige smil på deres ansigter. Han vendte sig hurtigt om. Lige bag ham stod Lange Margrete med en stor spids kniv, parat til at skære halsen over på ham. Raseriet kom pludselig op i Jens. Han langede hende et sådant slag af stjerten, at sans og samling gik fra hende et øjeblik, og derefter huggede han ind på flokken, som løb til alle sider. Dagen efter var der ikke een rakker i Arnborg.

Da vi nu er i Arnborg, er det praktisk at fortsætte. I slutningen af det attende århundrede lå der en mægtig lade ved Søndergaard i Arnborg. Den lange lade stod endnu i min bedstefars barndom ca. 1820-25. I den ene

ende boede der en gammel kone. En nat blev hun banket op af sengen, og da hun lukkede op, holdt der en fin lukket vogn udenfor døren. En mand og en kvinde bad om at blive lukket ind. Knap var de indenfor døren, før kvinden begyndte at jamre sig, og den gamle kone opdagede snart, at hun skulle føde, og var hende behjælpelig. Så snart kvinden havde født, tog hun barnet og drejede halsen om på det. (En anden beretning jeg har hørt lød på, at barnet var dødfødt). Efter overstået fødsel steg parret ind i vognen og kørte bort. Nu var det jo en usædvanlig begivenhed, at der holdt en så fin vogn uden for den gamle kones dør, og en karl som havde bemærket dette, listede sig efter vognen, da den kørte bort, og fulgte køretøjet, indtil det drejede ind over Hjøllundsande, så turde karlen ikke følge med længere. Det blev så en udbredt tro, at barnet blev begravet der, og selvfølgelig var der så noget med spøgeri ved sandene. Der fortæltes, at der kunne ses to blodige hjulspor hen over den ralfyldte flade. Mange var rædde for at færdes der om aftenen. Min far var født i Skarrildkrog i 1850 og kendte forholdene godt omkring Hjøllundsande. Jeg spurgte ham engang, om der kunne ses noget med blodige hjulspor, (der var jo ikke plantet noget dengang). Han fortalte da, at når man stod ved sandene lige ved solopgang, kunne der en dugvåd morgen danne sig nogle blålige striber af solens stråler, som godt kunne ligne hjulspor.

Min fars forklaring kan vist godtages. Der skulle lidt fantasi til for at se hjulsporene. Men mystikken levede mellem folk, mange troede bestemt, at der engang var udspillet en tragedie på sandene.

I 1850'erne tjente Kristen Brunhede (Katborg) i Skarrildkrog hos mine bedsteforældre. Han skulle passe fårene i nærheden af Hjøllundsande. Han kom ofte grædende hjem og fortalte, at der gik nogle underligt klædte mennesker ude i Hjøllundsande. Nogle gange havde de været ovre hos ham, men han kunne ikke forstå, hvad de sagde. Bedstefar mente, det var noget vrøvl, men bedstemor fik det lavet sådan, at drengen ikke oftere kom for nær til sandene. Mange mente dog, at det havde noget med spøgeri og gengangere at gøre.

Blandt alle de gruelige historier jeg hørte gamle folk fortælle om, gjorde ingen så stærkt indtryk på mig som historien om "Skaldelars". Der fortæltes følgende:

En aften omkring ca. 1825-30 sad nogle mænd og spillede kort. (Arnborg Kro ??). En af deltagerne hed Lars, og han var en mester i at fortælle historier om sine og andres oplevelser.

Nu var det jo dengang som nu, at tilhørerne altid havde lyst til at drille fortælleren med at sige, at det troede de nu ikke på. (Efter min mening en dum bemærkning, hvis tilhørerne ikke netop kan bevise det modsatte straks). Ofte sagde tilhørerne: "De æ lyw Lars,"- en bemærkning som har været "gængs" på egnen siden, men som dengang kunne gøre Lars meget vred, og så sagde han ofte. "Det er fandenplukke mig sandt." Det var altid Lars' bandeudtryk.

En aften havde Lars fortalt en hel utrolig historie, og tilhørerne sagde som sædvanlig: "De æ lyw Lars." Den aften blev Lars særlig vred og råbte: "Hvis det er løgn, vil jeg ønske, at fanden plukker hvert hår af min krop!" Lars' udtalelse skabte en trykket stemning, og kortspillet holdt op. Det blev besluttet, at gå hjem, og da Lars skulle gå samme vej til at begynde med, fulgtes de tre ad. Lars skulle efter nogen tid dreje ind på en sidevej, og lidt efter hørte de to andre, at han skreg forfærdeligt. De løb hen til ham og fandt ham liggende som i krampe. På spørgsmålet om hvad der var sket, svarede Lars, at det fik ingen nogensinde at vide. I hjemmet blev han også spurgt ud, men han ville intet sige. Imidlertid skete der det, at Lars fuldstændig tabte alt sit hår og skæg. End ikke øjenbryn blev tilbage. Folk var ganske betaget over tildragelsen, og der blev talt meget om, at det nok var fanden, som havde bønåret Lars og plukket alle hårene af ham. Han gik siden under navnet "Skaldelars". Min bedstefar som havde kendt Lars, både før og efter skaldetheden, fortalte, at Lars var altid så stille siden, og fortalte aldrig en historie som i gamle dage.

Skarrild sogn havde ligesom mange andre sogne sine "hekse". Jeg vil her nævne "Klink Stine", som vist er død for 110 år siden. Hun var meget omtalt for sine kunster, og når hun gik rundt og tiggede mælk, kunne hun få mælkespanden til at løbe foran sig på vejen. Kom hun forbi en hønselåge, kunne hun få æggene til at trille ud til sig. Det kunne derfor bedst betale sig at give Stine noget i posen, da hun i modsat fald ellers kunne tage noget selv. Hun kunne også dirigere sin spand hen til en ko på marken og lade denne malke koen. Ligeledes kunne hun skabe sig om til en hare og andre

ting. Engang skød en jæger på en hare ved Stines hus. Han skød et bagben i stykker på haren, men fik den ikke. Nogle dage efter hørte han, at Stine var faldet og havde brækket benet. Stine kom vidt omkring for at tigge. Efter at mine bedsteforældre var flyttet til Bukkjær i Assing i 1858, kom Stine kun een gang, og det huskede min far særlig godt, da besøget ikke var uden dramatik. Stine havde fået sin spand fyldt med mælk og gik ud gennem gårdsleddet, da en af gårdens storke leverede et af sine hvide "silkebånd" ned midt i Stines spand, som ingen låg havde. Stine bandede og rasede og sprang ind til bedstemor, hvor hun skabte sig frygteligt. Bedstemor tog ganske roligt spanden, skyllede den af og fyldte den igen. Denne gang slap Stine godt igennem den "snævre port", og far så hende aldrig siden.

I Sdr. Felding er det jo åen og den gamle herregård, der tegner sognets billede. Gamle Rahbæk fortalte mig i sin tid, at Fruergaard var bygget af Svend Felding til ære for alle ædle fruer i Danmark. Denne forklaring er selvfølgelig uholdbar. Fruergaards oprindelse taber sig faktisk i fortidens mørke. Der findes jo også andre Fruergaarde, hvor sagnet kan placeres, bl.a. Fruergaard i Ejstrup og Fruergaard i Tostrup Sogn. Sidstnævnte har i hvert fald været en adelig gård. Rahbæks forklaring om hvorfra og hvordan svenskerne skød det gamle slot ned i 1659 er måske rigtig nok.

Jeg fik vist stedet, hvor det gamle slot havde ligget. Også det kan tænkes at være rigtigt. Der skal være fundet en metalæske på Fruergaards mark, som bar Chr. den Femtes monogram, og den skal have indeholdt nogle fænghætter til forladere (perkussions geværer). Æsken kan meget vel være fra Chr. den Femtes tid, men ikke fænghætterne. Perkussions geværene er af meget senere dato.

Der fortælles en del fra Fruergaards storhedstid. Hartvig Skram ejede gården omkring 1650erne. Han skal have været meget kvindekær, og mange af hans piger skal være kommet i "velsignede" omstændigheder. Herremanden var en gentleman efter den tids opfattelse. Han fik altid pigen gift, og efter overleveringen bosatte han parret ude i Vesterbjerge. At det var herremanden, som var far til parrets første barn, har sikkert ikke bevirket noget skår i ægteskabet. Det første barn fik altid Hartvignavnet til mellemnavn.

Ja, sådan fortælles der, og jeg har talt med flere, som mente at stamme fra Skram på Fruergaard, deriblandt Anders Trøstrup i Bukkjær. Da Eli Kjær begyndte på at skrive Sdr. Feldings historie, havde vi en del samarbejde med de gamle skøder m.m. Der fandtes dog ikke noget holdepunkt angående overleveringen om Vester bjerge.

Selv om Hartvig Skram måske ikke tog det så nøje med sit eget forhold til kvinderne, skal han have været meget hård ved sin egen datter, som var kommet "galt afsted" med en forvalter. De måtte selvfølgelig ikke blive gift, og datteren døde i barselseng - ugift, fortælles der. Hun menes at ligge begravet i Sdr. Felding kirke med sine tvillinger.

Jeg vil ikke undlade at berette om en "tegnefejde", som udkæmpedes mellem to Feldingboere i 1870erne. En meget kendt gård- og spillemænd ved navn Eske Baggesgaard var kommet i tanker om, at det var for dyrt at lade vandmølleren male sit korn. Han byggede derfor en mølle ved sin gård, til stor fortrydelse for vandmølleren.

På den tid udkom der et vittighedsblad, som hed "Folkets Nisse". Bladet var noget i lighed med den senere Klods Hans. Det var kun få, som havde råd til at holde bladet, og efter brugen blev hefterne syet sammen med et omslag af karduspapir. Derefter fik alle lov til at låne de sammensyede hefter. Vandmølleren fik da en god ide: Han tegnede indvendigt på omslaget et billede af Eske Baggesgaards mølle, som var så "elendig", at den ikke kunne pille til boghvedegryn, uden at Eske måtte hjælpe vinden ved at stå uden for møllen og blæse på sin klarinet, og han anstrengte sig så der gik nok også lidt af vinden bagud. Møllersvenden, som stod i møllen, sagde: "Det er en sær stødvind i dag."

Eske Baggesgaard var en mand, som havde sans for humor, og han tegnede så vandmølleren som stod og forrettede et "lille ærinde" på vandhjulet for at hjælpe sin "elendige" mølle med at pille til boghvedegryn. I 1935 rejste jeg til Sdr. Felding for at forsøge at finde folk, som kendte denne historie. Jeg kom bl.a. ind til en gammel kone, men manden var ikke hjemme. Da hun hørte, at det var angående Eske Baggesgaards mølle, sagde hun: "Naa de æ

den histori om æ møller dæ peest o æ wandhywl" og så fik jeg historien, som jeg havde hørt om i min barndom hundreder af gange.

Nu er vi så igen i Assing og skal se lidt om det berømte Assing Marked, hvor folk sloges så det knagede i alle ledemod, og mange blev slået halvt fordærvet. Spiritusnydelsen var vel noget, der medvirkede til slagsmålene, men Assingboerne var absolut nogle slemme slagsbrødre. Det var mest udensogns folk, der fik kløene, og det gik tit ud over Feldingboerne. Det var især tre brødre, som delte kløene ud til de "udensogns", men een af brødrene blev en dag stukket af en kniv og var aldrig rask siden eller deltager i nævnte fejder.

Det var tit, at slagsmålene gjaldt piger. Engang dukkede der pludselig en såre køn pige op i dansestuen, og alle ville danse med hende. Karlene slog til hinanden, så det var rædsomt, og misundelsen var stor, når een eller anden fik en dans med pigen. Nogle dage efter gik mange karle og var slukørede. Det blev nemlig opdaget, at pigen var Ane Marie Grønning - altså en rakkerpige. Min mor havde en veninde, som hed Mette Agersig. Hun var anset for at være den kønneste pige i Assing, og en markedsdag kom nogle karle op at slås om hende. Min mor fulgtes med hende, og kampen tog et sådant omfang, at pigerne måtte flygte op på kirkegårdsdiget. Det var et frygteligt syn, fortalte mor til mig. De kæmpende slog så hårdt til hinanden, at blodet løb hen ad de lerede hjulspor. "Assing stålstange", råbte Feldingboerne. Svaret kom omgående: "Felding Fårehoveder", råbte Assingboerne, - et smædeord, som altid blev brugt ved slige lejligheder.

Er det en skæbnens ironi, at netop Assing fik fårehovedet i sit sognevåben?
---- Lad Feldingboerne tage stilling til det.

De sanitære forhold på Assing Marked var under al kritik, men det tænktes der ikke så meget over dengang. Det enkelte menneske var heller ikke så meget indstillet på renlighed som i vore dage. Halvvejs ind i kirkegårdsdiget lå der en brønd, som ikke havde mere end godt to meter til nærmeste gravsted, og da ligene faktisk blev sænket ned i grundvandet, kan enhver vel tænke sig til de frygtelige sundhedsforhold på markedet.

Det kan ikke undre nutidens mennesker, at tuberkulosen hærgede og var dødsårsag i langt over 50% tilfælde og faktisk udryddede hele slægter. Her er en lille prøve på renligheden i et af teltene.

En eftermiddag kom min far til markedspladsen, hvor han skulle spille til dansen. Alle kreaturer var væk på nær en ko. En lille dreng stod ved koen og græd forfærdeligt. Da far spurgte, hvad han var ked af, betroede drengen ham, at hans far om formiddagen var gået ind i et af teltene og havde sagt, at han skulle blive ved koen, til han kom igen, men nu var drengen både sulten og tørstig, og hans far havde ikke vist sig. Far foreslog drengen, at han skulle følges med ham om bag teltene, som var åbne bagud. Når han da så sin far, ville min far se at få ham ud. Far og drengen opdagede ikke faderen, men just som de stod og så ind i et telt, hvor der stod en tyk kone og rørte i en gryde med en vældig stor ske, kom koen til at lægge sit "visitkort" i en balje med det berømte kirkegårds vand, som brugtes til al madlavning og puncher. Konen blev rasende. Hun sprang ud og gav koen et ordentligt rap af den store ske. Drengen fik et rap med og sprang hylende væk med koen. Den tykke madam vraltede hen til baljen, hvor hun skummede "gevinsten" op med skeen, hvorefter hun gik ind og rørte videre i gryden -- med den samme ske.

Min slægt stammer bl.a. fra Skarrild og Arnborg. Slægten skulle kunne følges ret langt tilbage gennem Nikolajsen slægten fra Heesgaard. (1789). En af denne slægt fortalte far i 1870'erne, at han kunne følge denne slægt 450 år tilbage.

Far troede vist ikke rigtig på snakken dengang, men han fortrød siden, at han ikke havde sørget for at få noget mere at vide af manden, som var af vores slægt. Den her omtalte slægtning hed Nikolaj, og han fortalte bl.a., at der havde været et signet i slægten i flere hundrede år, men den havde nogle børn fået fat i og smidt væk for mange år siden. Nu ser jeg i Arnborg Sogns historie, at et sådant signet er fundet, og navnet er Nicolaus Lithl (Litle). Måske alligevel før omtalte Nikolaj har kendt noget om vores familie. Våbenmærket på signetet var en muslingeskal. Men hvem var denne Nicolaus Lithl? Hvorfor bor han på et så afsides sted som Arnborg Grene. Eksperter har ment, at Nicolaus har foretaget en pilgrimsrejse og derfor sat muslingskallen på signetet. Han kan jo også have haft noget at sone, da han

har skænket en del gods til Sct. Jakobs Kirke i Viborg, og måske er han flygtet fra verdens larm og har bosat sig i det øde Arnborg. Det spøger ved gården Skarrildkrog - har i hvert fald gjort det - fortælles der.

Om min bedstefar anede noget om dette, ved jeg ikke, men han havde en mærkelig oplevelse, da han boede i Krog. En søndag stod han på sit værksted og ordnede noget ved en møtrik, da der pludselig drønedes tre mægtige slag fra sparreværket, så det knagede i tømmeret. Bedstefar blev så underlig tilmode, at han lagde arbejdet fra sig og gik ind. Han var ellers ikke harehjertet, men var helt hvid i hovedet, da han kom ind og fortalte bedstemor om den mærkelige oplevelse. Det er nok, fordi du arbejdede om søndagen, sagde hun. Det mente bedstefar nu ikke, men han gik ikke på værkstedet mere den dag. Mange år senere fik jeg følgende oplysninger: Den 24. august 1774 er der skifte i Krog efter den forrige ejer, Jørgen Nielsen, der har hængt sig (i det hus hvor bedstefar havde værksted). Dengang gik selvmorderes bo til kongen, og der rettedes forespørgsel til Amtmanden om, hvordan man skulle forholde sig. Svaret lød på, at ifølge loven skulle selvmorderen af rakkeren udsælbes og begravet i sit markskel. Dette makabre arbejde blev udført af natmand Christen Jørgensen, Rind. Rakkerens kvittering ligger på Landsarkivet i Viborg. Jørgen Nielsen afstod kort før sin død Krog til Poul Andersen Vejlgård. Ved folketællingen 1787 bor Anders Vistisen i Krog. Men altså, der var spøgeri i Krog, sagde folk.

Folketællingen gik ikke særlig glat i Skarrild i 1787. Man får et indtryk af, at enkelte ville drille præsten ved ikke at opgive navne o.s.v.

Præsten kundgør følgende på folketællingslisten. Efter ordentlige tillysninger fra prædikestolen, ja mange udsikkede henvendelser har jeg endnu ikke fuld oplysning formedest vedkommendes modvillighed, hvorved tydeligt udmærkes Niels Rasmussen Wiende i min præstegårds mølle, og Poul Østergaard under Nr. Karstoft.

Heraf ses, hvor umuligt det er --- under mit embede ---- fornødne brug.
Scharild Præstegaard den 10 de augusti 1787. N. Hegelahr.

Skarrild Kirkebog beretter:

Anno 1804 den 18. marts begravet tvende mænd af Skarrild sogn. Peder Kr. Pedersen af Heesgaard, 40 år gammel, og Niels Nielsen Pilgaard af Lustrup, 34 år gammel. Begge druknede i åen mellem Høgild og Toksvig natten mellem den 10ende og 11te marts. Den ene af de efterlevende enker var Mette Rasmusdatter af Heesgaard, som sad tilbage med en søn, Rasmus på 10 år. Der var følgende 3 børn: Else Kirstine, Rasmus Pedersen og Inger Katrine. Sønnen var altså for lille til at kunne drive den ret store gård, og dette var måske grunden til, at min tipoldemor indgik nyt ægteskab med en Kristen Pedersen den 28.10.1808. Dette bryllup, som varede i tre dage, er vel nok det mest dramatiske bryllupsgilde, som kendes i Skarrild Sogns historie gennem tiderne.

Tredie bryllupsdag var degnen i Rind sendt over til præsten i Skarrild med et brev fra provsten i Rind. Da han kom til præstegården, var præsten til gilde i Heesgaard, og degnen gik da derhen. Bønderne drak flittigt velkomst med degnen, indtil han blev "ubekvem". Så lagde de ham ud i loen på et halmknippe med et dækken over ham. Da de lidt efter så til ham, var han død. Han havde drukket sig ihjel. Det var ellers en slem historie at få rodet op i, da kongen havde forbudt at holde mere end een bryllupsfestdag. Hvordan min tipoldemor klarede denne sag, ved vi ikke noget om, men det var en slem situation at klare for hende.

Mette Rasmusdatter døde ca. 1820, og så skulle der altså skiftes. Forholdet mellem stedsønnen, Rasmus Pedersen, og stedfaderen har nok ikke været særlig godt. Der fortælles i min slægt, at Kristen Pedersen ikke kunne skaffe de sidste 10 daler i sølv til udbetaling af arven. De 3 børn af første ægteskab skulle jo arve noget. Det kan nok undre os i dag, at 10 daler ikke kunne skaffes, selv om det var i statsbankerottens tid, men der er også blevet sagt, at Kristen Pedersen var en dårlig økonom. Heesgaard måtte gå til auktion, og den blev købt af stedsønnen Rasmus Pedersen den 5. april 1821 for 408 rigsdaler. Rasmus sælger Heesgaard igen den 4. oktober 1824 for 5732 rdl. sølv, mod at Maren Rasmusdatter får ret til tørvegravning. Det var vist en god handel, Rasmus fik lavet. Den nye ejer var Ib Pedersen, Ronnum, som oprindeligt stammede fra Agersig i Assing. Han var, så vidt jeg kan rede trådene, en fætter til Ib Christensen, Nr. Hvedde.

Med Ib Pedersen glider Heesgaard faktisk ud af min fædrene slægt, selv om Ib jo også tilhørte slægten fra Ronnum.

Vi tager igen et lille smut til Arnborg, og så må jeg jo omtale den kendte Niels Kragelund. Han var en agtet, men meget særpræget mand, som kunne lave næsten alt muligt hvad håndværk angik. Selv lommeuhre kunne han reparere. Jeg har kendt et uhr, hvor Niels havde sat en ny cylinder i, som han havde drejet tapper til af en synål. Uhret gik i 30 år efter denne reparation. Ejeren var Niels Peder Hjuler i Bukkjær. Niels eksperimenterede også med den såkaldte draisine (løbehjul), som var cyklens forgænger, men det kommer vi tilbage til senere.

En kendt håndværker i Arnborg var Erik Mathisen. Han blev benyttet ved offentlige arbejder og var meget dygtig. Jeg har set noget af hans udmærkede arbejde.

Sønnen August Eriksen gik ikke i faderens fodspor, men han var en meget intelligent mand, som forstod at sætte sig ind i vanskelige opgaver. Da aviserne i forrige århundrede begyndte at omtale en ny opfindelse, som kaldtes fonograf, begyndte August at spekulere på, om det måske kunne lade sig gøre at fremstille en sådan. Skønt de konstruktive oplysninger var meget mangelfulde i bladenes omtale af fonografen, og faktisk slet ikke kunne benyttes, gik August i gang med at konstruere en talemaskine. Materialer til fremstillingen kunne ikke købes. Dem måtte han selv fremstille. Han fik også maskinen til at kunne gengive den menneskelige stemme ganske svagt, men vanskelighederne var så store, at han ikke fortsatte sit arbejde med apparatet. Det var nu trist nok. Det kunne have været et godt museumsstykke i dag.

Jeg spurgte engang August Eriksen, om han ikke nok ville fortælle om sit arbejde og konstruktionen af apparatet. Det var i hans alderdom, og han mente ikke at kunne huske det rigtigt, så jeg kunne få noget ud af det.

August Eriksens søn, Erik, tog den store organisteksamen. Det var jo noget

hittil uhørt på denne egn. Eriks første rigtige embede blev ved Nakskov kirke.

En dag jeg gik rundt i Nakskov kirke, traf jeg en herre, som gik og ordnede noget i kirken. Vi kom til at tale om orglet, og jeg fortalte da, at min halvfætter havde været organist ved kirken.

Det vakte mandens interesse, og han spurgte, om jeg mente, jeg kunne kende Erik Eriksen på et fotografi, de havde, hvor der sad en organist ved kirkeorglet. Det kan jeg bestemt, sagde jeg.

Det havde været umuligt at få fat i een, som bestemt turde sige, at billedet forestillede Erik Eriksen. Jeg så straks, at det var ham. Så kunne de hænge billedet op (vistnok oppe ved orglet). Erik bor vist i dag (1972) i København, hvor han er organist ved Absalons-kirken.

I 1871 var der tyfus i Assing ifølge distriktslægens diagnose. En dag i året 1871 da lærer Hartvig holdt skole i Mikkelsborg, blev en elleveårig pige, Mine Jensen fra Nr. Hvedde, pludselig meget syg med stærke hovedsmerter og opkastninger. Læreren bad pigen om at gå hjem, hvor hun kom i seng. Hun blev mere og mere syg og havde høj feber. Pigens mor gik hen til en nabokone for at rådføre sig med hende, og det blev bestemt, at P. Krag sig skulle hentes. P. Krag sig mente, pigen havde fået noget gift i sig af et vandhul ude i heden for en snes dage siden, da hun vogtede får. Da hun havde drukket, opdagede hun, at der lå en død hugorm i vandpytten. Grunden til at hun måtte drikke af vandhullet skyldtes husbondens nærighed, der hvor hun tjente. Hun måtte ikke få en flaske vand med, da husbonden var ræd for, at hun skulle slå flasken i stykker!! P. Krag sig ordrede pigen til at drikke varm øl med brændevin i, men hun blev dårligere og dårligere. En dag kom broderen, Lars, hjem fra marken og følte sig syg. Han fik nogle store snapse og mente, det hjalp lidt. Det var en lørdag, og Lars bestemte sig til at gå i kirke om søndagen. Han blev noget dårligere, da han gik hjem og sagde for sjov til de andre, han fulgtes med, at de ikke skulle gå i vinen for ham, da han måske havde tyfus. Da han kom hjem, blev han forfærdelig syg og måtte i seng. Søsteren Mine var ved at komme op men var meget syg. Mens Mine lå i sengen, havde Poul Moesgaards kone

været på besøg hos Mette Marie (min bedstemor) for at trøste hende i sygdomstiden. Da hun gik hjem, ville hun lige gå ind til Niels Moesgaards kone for at sige, hvor elendigt de havde det i Nr. Hvedde.

Imidlertid var Niels Moesgaards kone også gået i seng. Det var nemlig hende, Mette Marie havde rådført sig med, da Mine blev syg. Poul Moesgaards kone ville nu hjælpe Niels Moesgaards kone, men nogle dage efter blev Pouls kone også syg og måtte i seng.

I Nr. Hvedde var sønnen Niels også blevet syg, og Lars døde. Det var den rene elendighed, men der blev dog holdt en stor begravelse. Efter begravelsen blev datteren Maren også syg, men vist ikke så slemt som de andre. Nu blev Mette Marie forskrækket, og der blev igen sendt bud efter P. Kragssig. Han blev aldeles forfærdet, da han var sikker på, at det var tyfus og fik tilkaldt distriktslæge Wedel fra Herning. Han var rasende over, at der ikke var sendt bud efter ham noget før. Hvilken behandling de syge fik, husker jeg ikke, men der døde ikke flere i Nr. Hvedde. Sønnen Ib undgik at blive syg, skønt han havde sovet i samme seng som Lars. Ib fik det råd at drikke sin egen urin. Det gjorde han, og folk mente, det havde reddet ham fra sygdommen, men, sagde Ib, det var slemt at få ned. Mette Maries svoger Peder Ahle og hans kone havde været med ved Lars' begravelse, og nogle dage efter blev de begge to syge, men der standsede epidemien, og der skete altså kun eet dødsfald i Nr. Hvedde. Mette Marie var min bedstemor, og pigen Mine blev min mor.

Meget er forandret siden denne epidemi for hundrede år siden. Både egnen og befolkningen har forandret sig, mest til det gode. I fordums dage var der mange dårlige pladser, særlig for hyrdedrengene og hyrdepiger. Min morbroder fra Nr. Hvedde havde en rigtig dårlig plads i nærheden af Graadal. En morgen sov han over sig. Husbonden blev så gal, at han begyndte at banke ham ganske frygteligt. Drengens fortvivlede skrig kunne høres helt til Graadal, og så løb Jørgen Graadal over og tog i nakken på den gale mand. Jørgen Graadal var gammel veteran fra 1848-50 og var ikke bange for at tage affære i et sådant tilfælde. Drengen fik et sådant chok, at han hele sit liv sitrede på hænder og hoved. Han påstod selv, at denne sitren stammede fra den ublide behandling, han havde fået af sin husbond.

Mange aftægtsfolk havde det også ret dårligt. Aftægtskontrakterne var ofte affattede af ukyndige eller snedige folk på en sådan måde, at det næsten var umuligt for de gamle at få deres ret. Jeppe Aakjærs "Aftægtshistorier" er vel (måske) noget overdrevne, men mange gamle havde det elendigt. Et par gamle folk i Skarrild, som havde afstået deres gård, havde betinget sig nogle køreture samt mælk og æg. Da den nye ejer ikke ville køre de lovede ture, kom den gamle og gjorde vrøvl. Den nye ejer var ved at muge svinene, da den gamle kom, og han tog ham da og satte ham op i den beskidte hjulbør og kørte rundt om møddingen med ham et par gange, idet han spurgte ham, om han ville have flere køreture. Den gamle blev så forskrækket, at han ikke turde sige mere, og løb ind. Da ejeren en dag leverede nogle æg, var det vibeæg, han kom med. Bedstefar var meget vred på gårdejeren på de gamles vegne, men der var faktisk ikke noget at gøre. Aftægtskontrakten var ikke skrevet rigtigt. I det hele var denne gårdejer meget dårlig lidt.

Bedstefar havde engang reddet ham fra at blive slået ihjel, da det forsøgtes at stene ham til døde. Selv om jeg kender navnet på nævnte gårdejer, tør jeg ikke røbe navnet, men måske findes der folk i Skarrild, som i deres barndom har hørt historien, der foregik i 1840'erne.

Mange gamle har haft en kummerlig tilværelse. Samvittigheden har slumret hos mange, når det gjaldt de gamles ret, ----- men engang ?????

Vi stikker lige til Assing

Mange gamle havde deres særegne måde at udtrykke sig på. Gamle Søren Kibæk sluttede altid sine bemærkninger med, "de æ sikke o de æ vis." Når Kræ Wollesen i Paarup ville slå noget fast sagde han: "Saadn er'et no," og så stødte han stokken hårdt i jorden.

Anton Schønning sagde altid "Foj faa Pokker." Han sagde aldrig "føj".

Niels Kr. Jørgensen i Albækhede sagde altid til slut, "De æ da vis." Gamle faster Storhøj, bedstefars søster sagde, "De ka a sgu ett faasto", når der var noget, der svipsede for hende. Det var ikke så få kraftudtryk, hun kunne

præstere, og min bror og jeg morede os tit over hende. En dag havde det været særlig galt, og mor sagde da, du må ikke bande faster, "A bander pinnede (pinedød) ett," lød svaret. Hun kunne være meget morsom at høre på. Hun sagde lige nøjagtig, hvad hun tænkte. En dag kom hun over til mor med et grimt blåt øje. "Hvad har du dog gjort ved øjet?" spurgte mor. "De æ pinnede Knud (hendes mand) dæ haa slawn mæ", lød svaret. Mor var lige ved at falde om af benovelse. Det kunne hun da ikke tænke sig om den rare mand, Knud var. Så kom forklaringen. Knud var stenhugger, og en nat drømte han, at han arbejdede med en stor sten, som ikke ville lade sig kløve. Han slog til af alle kræfter og plantede sin næve lige ned i fasters øje.

At Assingboerne havde sans for humor, vidner følgende remser om:

Assing Staalstaang
Felding faarehoveder
Skarrild byggrynslyw
Vium hjøtyw
Rind rakkere
Snebjerg makkere

Her er Bukkjær-remsen:

Dæ stoj en lordt i Gammelager Goer
de wa jen æ tyer haad gjoer.
Den haa haad undt i æ lyw
saah Knud Stuehyw.
Rasmus Væver
tow ve'en mæ begge næver.
Læ mæ fo'en o mi skovl
saah Poul.
Sikken en slog
saah gammel Lars Krog.
Sikken et asen

saah Niels Lahsen (Larsen)

Læ mæ fo'en o mi awer

Saah Kræ Mortensens svaver (svoger - P. Kjær Olesen)

De wa da hensigtsmæssig

Saah gammel Jens Kjæ'sig (Kjærsig)

Der blev senere digtet noget til, men dette her er efter Jens Kjærsig, som jeg en dag traf sammen med hos brødrene Ole Kjær og Kristian Olesen, da de boede ved Assing Mølle.

Hvedde - Moesgaard remsen begyndte sådan:

Hen ve Knud (Møller)

wa dæ dø en stud.

Se se se, de wa en sær sorre

saah Kristen Katborre.

Sa ska en aa æ kjowl

saah Poul.

Jeg har ikke kunnet få fat i mere af denne remse. Jeg mener, næstsidste linie er rigtig. Der var noget med kjowl. Min kusine, fru købmand Clausen, døde, inden hun fik remsen skrevet færdig til mig.

Så var der Albækhede-Brunhede-remsen. Jeg har kun følgende, men måske nogle kan huske mere:

Mourids Brunhedes huse er både hyw o law.

Pæ Kristen Larsens æ nær a sam slaw.

Rasmus Larsens mark go lig ud i en spids.

Niels Kr. Jørgensen sejer "de æ da vis."

Hentydningen til Pæ Kr. Larsens huse gælder den tid, han boede ved Bredhøj i Paarup.

Det er interessant at rimsmedene har kendt de forskellige mænds udtryksmåde ved givne lejligheder. F.eks. Niels Kr. Jørgensens "de æ da vis" og Kristen Katborgs "se se se", - sådan udtrykte de sig nemlig.

I et lille hus i Skarrild boede Jens Møller (vistnok sammen med sin mor). Jeg kendte ham godt, og jeg husker en morsom episode med ham ved en tombola en dyrskuedag i Skarrild. Tombolaen var på kroen, og der blev trukket flittigt. Jens stod og så interesseret til, når der blev udtrukket en gevinst, og Jens Kjærsig, som sad ved tromlen, spurgte ham, om han ikke ville prøve et nummer, men Jens var meget afvisende. Omsider blev der trukket så mange gevinster, at Jens blev interesseret, og så ofrede han en daler på Fortunas alter. Det blev ene nittere.

Een daler var mange penge i 1911-12, og jeg kan endnu se Jens' skuffelse, da han indigneret udbrød: "Aah føj enda faa Sat'n, haad a' enda drukket æ pæng op!" Jens kunne ikke just regnes til afholdsfolkene, så man kunne forstå hans skuffelse. I min barndom handlede vi med gamle Niels Pilgaard i Skarrild. Grunden var, at bedstefar og Niels Pilgaard var så gode venner som to røde køer, som man sagde. Dengang købte man ikke eet pund margarine eller 2 pund mel, nej man kørte til købmand med heste og vogn og købte mel og sukker i sækkevis. Når ordren var afgivet, sagde Niels Pilgaard: "Værss'go, gaa lig ind til Ann." I stuen stod der næsten hele dagen dækket kaffebord med julekage med kanalstribet i. Så stod der brændevin for dem, som ønskede en punch. Der stod også en kasse med to rum. I det ene rum var der røgtobak, i det andet rum stod der en åbnet Ringkjøbing kardus med skråtobak. Ved siden af kardusen kradsede folk deres piber ud. Det brugtes til at dyppe skråen i inden "indtagelsen".

I almindelighed var det kun voksne, som kom ind til kaffe, og grunden til at min bror og jeg kom med ind, var sikkert, fordi vi var gamle Lars Krogs børnebørn. Niels Pilgaard havde i sine unge dage tjent hos min bedstefar Lars Krog. Når de to gamle fik et par puncher og blev i humør, sagde bedstefar ofte: "Du wa en raahr kål Niels, du wa gue ve æ bæster." Hestene var bedstefars kæledækker, og at Niels vist også nok helst selv ville tage det med ro, snakkedes der ikke om.

Slutningen af det nittende århundrede var rigere på opfindelser end mange hundrede år kunne opvise. Cyklen var noget af det, der greb mest ind i dagliglivet. I 1860'erne fortaltes der fantastiske historier om et tohjulet køretøj, hvor hjulene sad i forlængelse af hinanden, men som det alligevel var muligt at holde balance på, og samtidig køre så hurtigt, at det var utroligt. - I Arnborg spekulerede tusindkunstneren Niels Kragelund meget over dette emne, og han fik lavet et løbehjul efter von Drais' system og prøvede "opfindelsen" ned ad Ronnum bakke. Det gik ikke så godt. Køretøjet "tog sjæl" for Niels, og han slog sig ikke så lidt. Efter denne tur havde Niels tabt troen på det tohjulede bæst, og han lavede så en trehjulet cykel, som ikke kunne vælte. Den kunne trædes med pedaler, men det var en træls døvl, sagde folk, som havde prøvet den, og den blev snart glemt.

I mange år var der så stille om den nye slags køretøjer. Kun af og til hørte man en historie om de ulykker, de havde forvoldt.

I halvfemserne skete der imidlertid noget i Assing. Smeden, Chr. Poulsen, i Kibæk, havde købt en velocipede med det store forhjul, i folkemunde kaldet "væltepeter". Det så halsbrækkende ud, når han sad ovenover det store hjul og kørte rundt med vanvittig fart omkring Kibæk. Han var nær ved at skræmme livet af gamle koner for ikke at tale om heste - og køretøjernes kuske, der sad som med livet i hænderne, når de mødte den "gale" smed. Køretøjet vakte stor harme i sognet. Det betragtedes som en krænkelse af vejfreden. Ved sammenkomster blev det fæle køretøj ønsket ned i den sorte jord og dens rytter ad hekkenfeldt til.

Folk gruede længe i forvejen, hvis de skulle køre til Kibæk. Hestene var grueligt bange, og kuskene endnu mere. En dag mødte smeden en af sin familie, som råbte efter ham: "Du er den største nar, jeg har set i mine dage." De gode Assingboere trøstede sig dog med, at det mest var i omegnen af Kibæk den tossede smed holdt til, og de håbede, at det ikke blev til farten rundt i sognet. Der skete imidlertid noget som mange i deres stille sind havde frygtet. En karl som tjente hos Jens Kjærsig i Bukkjær havde købt sig en cykel og gjorde veje og gangstier usikre.

Folk var nærmest rasende, og hvor flere Assing-boere traf sammen, kunne man være sikker på, at begivenheden blev drøftet, og det blev anset for givet, at en karl, der begik en så stor letsindighed at købe en cykel, uvægerligt ville ende på sognet eller i fattighuset. Trods den harme, folk følte for dette fæle køretøj, var mange dog så nysgerrige, at de løb ud på vejen, når karlen kørte forbi. Jeg erindrer at far en dag kom farende ind i stuen, hvor jeg sad og legede. Der kommer en cykel, råbte han og greb mig ved hånden og løb over gårdspladsen, så jeg knap kunne følge med. Jeg nåede lige netop at se karlen smutte forbi vores port. Det var en frygtelig fart, syntes jeg, og det stod i min bevidsthed længe efter. En dag trak to gårdmænd et par kalve til Kibæk. Kalvene var som sædvanlig "tvære", men pludselig tog pokker ved kalvene. De sprang fremad, så mændene knap kunne holde dem. Årsagen var, at nævnte karl ville overhale trækkerne, men den ene af mændene nåede lige at give karlen et rap af sin stok, så den knækkede. Karlen tog mod den ublide medfart og kørte videre uden at mukke. En dag skete der imidlertid noget, som var meget værre. Nævnte karl havde været i Kibæk, og på hjemvejen mødte han en gammel mand ved Assing kirke. Han gik og rumlede rundt i sine egne tanker og blev så forskrækket, da han så det fæle køretøj, at han ikke vidste, hvilken side han ville til. Det vidste karlen heller ikke, og så tørnede han lige mod den gamle, som fik tre ribben knækket.

Der skyllede en sand raseribølge over sognet, og jeg husker, hvor vrede folk var. Mange mente, at karlen burde arresteres, ja, endog jages af sin plads, hvilket var en meget hård straf den tid.

Kun få talte om, at den gamle ikke just kunne regnes til afholdsfolkene og derfor nok selv havde en del af skylden. Folk diskuterede meget om dette uheld, og skønt mange erklærede trodsigt, at de ikke ville gå af vejen, når de mødte en cykel, mente de mere besindige dog, at det var bedst at gå af vejen, så man kunne bjerge liv og lemmer og ikke komme galt afsted ligesom den gamle. Under en ivrig diskussion en søndag uden for Assing kirke stødte Kræ Wollesen i Paarup sin stok hårdt i jorden og sagde: "Saad'n er'et no, de æ ve aa blyw saad'n te en ett ka færdes o æ vej." Der var på dette tidspunkt to cykler i Assing sogn. Årene gik, og folk vænnede sig til cykler, men en dag kom væltepeters "storebror" i form af en hvæsende motorcykel. Den første, vistnok Thomas Skomager fra Skarrild, som folk så, kom en dag futtende gennem Assing Kirkeby en udbetalingsdag. Folk stod

ude ved vejen og var ved at tabe både næse og mund over denne frygtelige fart. At skomageren var en forvoven karl, vidste mange, men at et menneske kunne være så ligeglad med liv og lemmer som den mand, skomageren havde på slæb ved en snor. Det begreb ingen.

Senere kom så bilerne, og folk måtte sande det gamle ord, at fremtid fordrer fremskridt. Det var en fransk mekanikersvend, som fandt på at forsyne løbehjulet med pedaler. Mesteren tog patent på opfindelsen og solgte den til U.S.A. Ifølge autentiske oplysninger fik svenden ikke een øre for sin opfindelse.

Cyklerne gennemgik en stor udvikling. Til at begynde med benyttedes massive gummiringe på hjulene. Det var et mægtigt fremskridt, da der kom luftringe. Den massive ring kunne godt give en øm bagdel ved længere ture. Luftringene gjorde det også lettere at træde cyklen fremad, ligesom farten også kunne øges.

Cyklerne blev benyttet over hele verden og blev priset af dem, som havde råd til at anskaffe sig en, og ilde omtalt af dem, som ikke havde råd til at anskaffe sig en cykel. Misundelsen viste sig overalt. "Dovne hvide mand, sidder ned og gaar," skal en misundelig neger have råbt, da han så den første hvide cyklist.

I Assing, Skarrild og Sdr. Felding udtalte folk i gamle dage navnet Herning som Hanning. Da Jernbanen kom til Herning, og forbindelsen mellem land og by udviklede sig mere og mere, blev det almindeligt at sige Herning. Da der blev tale om at anlægge en bane fra Herning til Skjern, som skulle gå gennem Assing, var der mange, som hellere ville nøjes med en god vej til Herning. Heldigvis sejrede banen. Lad os håbe, den består fremover.

Mange assingboere mente at have set og hørt forvarsel for banen, deriblandt min mor, som sammen med andre tit havde rendt ned østen for Kibæk for at se, hvad det var, der rumlede fra Velhusted og til Kibæk. Senere har mor kunnet genkende rumleriet, når hun hørte, toget kom fra Herning.

Min fætter, Lars Meldgaard i Brunhede fortalte mig (ca. 1909), at der bestemt kom en bane ind gennem Bukkjær. Han tjente hos mine forældre og så da toget smutte forbi Gammelager med de mange oplyste vinduer. Der var ingen rutebiler den gang, men i dag kører de oplyste vinduer forbi Gammelager i form af rutebiler. Hvad skal man sige om den ting? Måske var Lars noget klarsynet. Jeg er ikke sikker på andet. En nat drømte han, at han stod østen ved vores gård og arbejdede ved en tørvestak, da han pludselig så, at Niels Kr. Jørgensens gård i Albækhede brændte. Han løb straks afsted for at hjælpe med at redde noget, men pludselig var der noget, der stoppede ham. Han løb frem og tilbage i lang tid men vågnede så. Han havde drømt det hele. Ca. 2 måneder efter stod han ved den samme tørvestak og så, at Niels Kr. Jørgensens gård brændte. Han løb alt hvad han kunne tværs over engene, men den lille bæk var oversvømmet. Det var jo efterår, og så måtte han løbe frem og tilbage, inden han kunne komme et sted, han kunne springe over. NB: Det var længe før 1909 Lars Meldgaard så nævnte syn (sidst i 80'erne).

Herning har spillet en stor rolle for egnens udvikling. Uden Herning ville egnen trods baner og andre samfærdselsmidler alligevel have haft en ret isoleret plads midt inde i det mørke Jylland. Hvad der var med til at skabe ærefrygt for Herning, var det nye arrest- og tinghus, som sammen med den nye kirke kom til at danne byens ansigt.

Arresthuset benævntes blandt folk som "æ røø hus" (røde hus). Var man så uheldig at få en invitation til det høje slot, var man solgt til lakrids, mente folk. Herredsfogeden var næsten som Vorherre selv, og det var kun få, som vovede at sige det nødvendige til deres forsvar. Sådan havde det jo altid været, men engang imellem "knævredes" dog igen overfor Herredsfogeden. Jeg har her en lille episode, som vistnok er foregået, da Lavlund var tinghus en overgang. Det drejer sig om en kvinde fra Skarrild. Nævnte kvinde havde forsøgt at få sognet til at give hende noget mere i understøttelse. En gårdmand havde sat sig imod, at der tilstilledes konen mere, end hun fik, og det skabte et ubændigt had til gårdmanden fra konens side. En dag da gårdmanden kørte i by med sin kone og just kørte igennem en udgravning i et dige, hvor vejen gik igennem, sad nævnte kone i grøften og forrettede et "Lille" ærinde. Da hun så, hvem der kom, vendte hun resolut den bare bagdel lige op mod manden og konen. Manden blev så gal i hovedet, at han

svirpede hende på bagdelen med pisken.

Det blev et efterspil i retten. Gårdmanden indrømmede, at han havde svirpet hende i bagdelen, og det kostede ham en bøde på een daler. De må jo ikke slå, sagde Herredsfogeden, men, tilføjede han, havde jeg været i deres sted, så havde jeg skam også svirpet hende. Konen havde under hele retsopgøret brugt forfærdelig mund, og herredsfogeden sagde, at hun skulle holde mund, til hun blev spurgt, da hun ellers blev sat udenfor. "Hæ æ misæl ingen dæ ka sæt mæ ud, lille mi Di (lille De), faa a ká sto i en skjep o leg en tønd row o mæ!" (rug på mig), sagde konen. I vor tid kan man undres over, at gårdmanden ikke anklagede konen for blufærdighedskrænkelse. Var dette sket, havde konen fået en slem forskrækkelse.

Af originaler kan nævnes "Kræ Ja". Han opholdt sig så meget i Assing, at han nærmest en tid regnedes for Assing- og Feldingbo. Han gik ud i dagleje og tjente vist en del skillinger, som han passede vældigt på, men ikke turde sætte i banker eller sparekasser. Navnet havde han fået, fordi han altid sluttede sine bemærkninger med et "Ja". Engang tærskede han for gårdejer Knud Kr. Thomsen i Drongstrup sammen med dennes karl. Karlen lagde mærke til, at Kræsten engang imellem gik ind i et rum ved siden af loen og følte med hånden op under tagskægget.

Da Kræsten engang var ude i et mindre ærinde, gik karlen hen og undersøgte, hvad Kræsten gemte under taget. Det var selvfølgelig penge. De var pakket ind i en klud. For at lave løjer med Kræsten flyttede han pakken lidt til siden i et andet fag. Da Kræsten kom tilbage, gik han straks hen og følte efter sine penge. Karlen iagttog Kræstens forskrækkede ansigt, da han ikke kunne finde pakken. Omsider fandt han da frem til stedet, hvor pengene var gemt, og han udbrød lettet: "A töt da nok a haad dem hæhr, Ja." En dag beklagede karlen sig til Kræsten over, at han ikke kunne få sine penge til at slå til. "Hurdan ka de væhr, du ska da ha en stuer løn", sagde Kræsten.

Ja, hvad ka det nytte, sagde karlen, når jeg aldrig får een øre af manden. Han er jo helt i armod. De wa da wahr, sagde Kræsten, a haa snaar manne pæng tegue ve ham. "Ja". Knud Kr. Thomsen kunne ikke begribe, hvorfor

Kræsten bøvlede sådan på for at få sine penge, før karlen fortalte om de løjer, han havde drevet med Kræsten.

Af "kloge" folk i lægekunsten har der ikke været mange i Aaskov området. Der har dog en tid boet en i Hvedde, som hed Kjen Sønderby. Hun var enke efter den kendte degn Sønderby i Nr. Vium, om hvem det fortæltes, at kong Frederik den 7de ville have haft ham til minister, men Sønderby døde, inden kongens ønske blev til virkelighed.

Det var en almindelig mening, at degnen var statsminister Staunings bedstefar. Stauningboerne sendte da også ved en bestemt lejlighed et telegram til Stauning, da han jo havde sit navn fra - og stammede fra Stauning.

Min mor, som gik i skole til Sønderby, talte tit om den pige, som blev Staunings Mor, og som rejste til København. Kjen Sønderby havde lært kunsten af sin mand, og hun var dygtig til mange ting. Engang kurerede hun en pige, som sygehusene havde opgivet. Det kostede hende en stor bøde til mange skjernboeres misfornøjelse.

Min bedstemor, Mette Marie i Nr. Hvedde, fungerede ganske vist som lidt plasterekspert, men drev det ikke til det helt store, selvom hun gav mange "gode" råd til folk. Min mor havde faktisk også lyst til at doktorere, men det blev jo kun til hjemmeråd, men hun var god til f.eks. at holde sår rene og til at forbinde sår.

I Sdr. Felding vandt en Kristen Snedker stort ry for sine kure med petroleum. En af mine halvkusiner, som var opgivet af lægerne, kurerede han fuldstændig. En søn af Kr. Brunhede (Katborg) kurerede han også, skønt læger havde dømt ham fra livet, hvis han ikke fik både en arm og et ben amputeret. Kristens kur lykkedes, og jeg har set den unge mand frisk og rask.

Kristen Snedker var en forsigtig mand. Han sagde aldrig. Du skal gøre sådan eller tage den medicin. Han sagde ofte: Var det mig som dig ville jeg gøre

sådan. Så kunne ingen sige, at han havde givet dårlige råd. Patenterne valgte jo selv, hvad de ville gøre.

Mikkelsdag 1881 skete der noget i Assing, som vendte op og ned på alle hidtidige begreber om sognets placering i forhold til det øvrige land. Jernbanen fra Herning til Skjern blev åbnet med station i Kibæk. Hvad dette kom til at betyde for egnen, lader sig ikke måle eller veje. Det var et enormt fremskridt. Hundreder af års isolation blev brudt med jernvejens forbindelse til alle egne af Danmark. En ny tid var begyndt, som vendte op og ned på alle hidtidige begreber om samfærdsel, handel og levevilkår. Den første stationsforstander hed Frederiksen, og ham kunne folk lide, men de efterfølgende var ikke altid lige rare. Enkelte hersede med landboerne som med en flok rekrutter, og folk var faktisk ræd for at komme ind på kontoret. Som dreng havde jeg den samme rædsel, og endnu er det, som om jeg kan føle noget af den beklemthed, når jeg skal ind på kontoret i Kibæk. Selvfølgelig er der ingen rædsel. Man går ind med 'maner', mens barndommens indstilling til "kontoret" lever endnu i ens bevidsthed.

Stationsforstander Kruse var som oftest bidende ironisk og ingenlunde en flink forstander. Jeg husker fra min tid i Kibæk, at han altid havde en eller anden spydighed, han slyngede ud, når der skulle ordnes et eller andet på kontoret. Postbud Andreas Nielsen har fortalt følgende: En morgen ved 6 tiden, da postsagerne blev uddelt til postbudene, kom Kræ Kjær i Olling ind ad døren med ordene: "Go maahn! ka a fo tow swyn vejet?". Kruse var som sædvanlig vranten og svarede ikke Kræ Kjær, men vendte ryggen til ham. "Ka a fo di hæ swyn vejet?" spurgte Kræ Kjær igen. Kruse var blevet i højeste grad arrig og svarede: "Det er sgu en mærkelig tid at komme med svin". "De æ ett de a æ kommen for aa fo o ved, svarede Kræ Kjær, men ka a fo dem vejet eller ett?" Kruse turde ikke som kongelig vejer og måler nægte at veje svinene men langede følgende replik ud til Kræ Kjær: "De elendige svin De kommer med vejer vel ikke tilsammen så meget, som jeg vejer." "De ka da godt væhr," lød svaret. Så kom Kræ Kjærs rappe replik, idet han med et drillende smil så hen på den tykke og fede Kruse: "De æ jo ett ethvert swyn dæ vejer lig møj." Denne salut kunne Kruse ikke give igen på. Svinene blev vejet.

Af ulykker på banestrækningen Herning-Kibæk kan jeg nævne een. Folk var

i begyndelsen slemme til at gå på skinnerne, når de havde været i Herning og ville gå hjem. En gammel mand blev i et sådant tilfælde kørt over af toget og mistede det ene ben. Manden overlevede ulykken, men der meldte sig jo et problem. Manden skulle jo have et træben at gå på. Da det var både kostbart og omstændeligt at sende manden til København eller Aarhus, besluttede sognerådet at tage sig af sagen. Den eneste i Assing som havde mulighed for at lave et træben var Hans Madsen, som havde lært snedkerhåndværket af sin far, (Kræ Gejl) og havde en drejebænk. Det var et vanskeligt arbejde prisen skulle være i underkanten. Sådan var det jo dengang. Hans Madsen var ikke glad for dette arbejde, og en dag han stod og bøvlede med benet, kom landpost Jens Lars ind til ham og beklagede ham for det besværlige arbejde.

Hans Madsen sagde, at det tog jo alt for lang tid og tilføjede på sin bekendte lune måde, "De æ no snaare aa law et hiel minnesk en law et ben".

De første sneplove som benyttedes på Herning-Skjern banen, var, i forbindelse med datidens små lokomotiver, ikke i stand til at forcere ret store snedriver. Så måtte der "stampes", hvilket bestod i, at der gravedes en del huller i sneen foran ploven. Når dette var gjort, kunne ploven som oftest smutte igennem. Mange tjente en skilling ved at "stampe". Småfolk kom for at tjene lidt og gårdmændene mest for at opleve noget. Forlængst afdøde Jens Madsen i Fjeltstervang fortalte mig for ca. 60 år siden om en sådan stampedag: Der var kommet bud fra stationen, at der skulle stampes, og inden længe var den "faste stok" samlet. Sneploven sad fast lidt østen for Kibæk, og trods stampningen erklærede lokomotivføreren, at det var umuligt at køre igennem. Det blev op på formiddagen, og ploven sad stadig fast. Omsider kom baneformand Boldrup til. Kom med hjem og få en bid brød og en dram, sagde han, og det var både lokomotivføreren og fyrbøderen svært tilpas med. En timestid efter kom de tilbage, og lokomotivføreren bandede på, at nu ville han vise folk, at han kunne køre igennem. Alle var nysgerrige. Det var jo den første sneplov, der var set ved Kibæk, og alle stamperne stillede sig derfor lige ved linien for at se denne sjældne begivenhed. Den mest nysgerrige var Niels Skau i Olling. Han var gået for tæt på sporet, og da sneploven kom for fuld drøn, blev han fuldstændig begravet, og det tog nogen tid at få ham gravet ud. Jo, forklarede Jens Madsen, de wa skam gue faa æ banefolk aa faa nowe dramm ind ve Boldrup, saa ku di lig kyser igjemmel. Jow, se dengaang drak

Boldrup jo også brænd'vin, sagde Jens Madsen. Da jeg bemærkede, at det var mærkeligt, at det kunne gå, at banefolk drak så meget brændevin, svarede Jens Madsen. Jow, de ku da nem go, den jen vild jo li'saa gjahn haa'et som den aahn (anden). Folk var glade for, at banen kom til Assing, men de huede ikke alle de børster, der strejfede rundt i sognet.

En dag gik tre børster igennem Paarup by mod Troldhede. Da de kom lige ud for Bredhøj, så de, at en kone havde lagt en række nybagt rugbrød til afkøling på en stige (det brugte man dengang).

Een af børsterne stjal et af brødene, og de gik alle tre videre. Konen, som havde bagt brødet, var min moster, Kirsten Marie Larsen. Hun løb efter børsterne og tog brødet fra dem. Det var modigt gjort. Hun havde fra sit køkkenvindue set, at børsten tog brødet.

En fremtrædende mand i Skarrild var degnen Starche. Han var en meget begavet mand, som forstod at stå i et godt forhold til beboerne i Skarrild. Da han blev enkemand, levede han yderst spartansk, og da han vist fik 90 kr. om måneden i pension, regnede folk med, at han var meget velhavende. 90 kr. om måneden var meget i forrige århundrede, og folk talte om, at der nok blev en god "slump" til hans børn engang. Hans sparsommelighed gjaldt også klædedragten. Niels Peder Hjuler har mange gange set halmvisken stikke ud ved Starches støvlehæl, når han gik frem og tilbage på kirkegulvet i Skarrild og var forsanger for menigheden. Engang skal han have udtalt sig til sine børn om, at der skulle blive "nok" til dem allesammen, men da han var død, sagdes der, at der var ingen penge, efter ham. Der dannedes myte blandt folk om degnens penge, og det var en almindelig mening blandt folk, at degnen havde indmuret sine penge et sted og ikke nåede at sige det, inden han døde. Når jeg tillader mig at omtale Starches forhold, angående pengene, er det, fordi det var et virkeligt samtaleemne i min barndom, samt fordi den Skarrild degn stod sig så godt med befolkningen. Det forekommer mig, at Henning Gunder overtog Starches ejendom, og folk var meget spændt på, om han kunne finde penge et eller andet sted.

Om Henning Gunder har jeg en historie, som var meget omtalt i min barndom: En Skarrildbo bad en dag Henning om at renjse til den kloge kone

i Vindblæs, Maren Haaning, og få råd for hans kone, som ikke kunne komme op af sengen efter barselsfærd. Henning var ikke så glad for at komme op til den berygtede "heks", men han lovede dog, at tage afsted, da manden ikke selv var glad for at komme derop. Efter at have fået besked på, hvad han skulle sige til Maren, kørte han nordpå ind gennem Sunds. Hvordan det nu gik og ikke gik, så var Henning vel faldet i søvn den lumre sommerdag. Han vågnede i hvert fald op nede i en dyb sandgrav, men hverken heste, køretøj eller han selv havde taget nogen skade, og snart var han igen på vejen mod Himmerland. Endelig nåede han "heksens" hus og gik indenfor. Det første Maren spurgte om var, om han ikke kunne køre ordentligt. Det mente Henning da nok, han kunne.

Ja, da kørte du da i en sandgrav på vejen herop, sagde Maren. Henning blev så sær ved, at Maren vidste besked med hans uheld, at han knap kunne huske, hvad han skulle sige, men omsider fik han da forklaret noget om konens sygdom.

Maren tog så en spand vand og satte den lige under loftsbjælken. Prøv nu, om du kan se noget, sagde hun. Til Hennings forfærdelse så han et kvindehoved i vandet, som han kendte. Det var helt tydeligt. Se, den kvinde som du ser kommer hver dag med gode sager til barselkonen, men så længe hun spiser af sagerne, bliver hun aldrig rask, men vil dø. Det er også den kvindes mening, som giver hende noget at spise. Når hun dør, vil kvinden prøve at blive gift med manden. Når kvinden igen kommer med "gode" sager, så giv hende et råddent æg i hovedet og jag hende væk, så bliver konen snart rask.

Henning kom godt hjem og afleverede sin besked. Da kvinden igen kom med sine sager, fulgte man Marens råd, og barselkonen kom sig snart.

Hvad der angår Hennings "syn" i vandspanden, da påstod han bestemt, at det var rigtigt, og han var overbevist om, at Maren kunne "hekse". I vore dage vil vi vel nærmest tænke os, at Maren har haft gode evner som hypnotisør og tankelæser.

Mærkelige evner havde den samme Maren, og dette sammen med en

indgående menneskekundskab har fæstnet hende i folks bevidsthed som en "heks".

Maren brugte skrappe udtryk ved sine kure. Min gamle lærermester, kirkeorgel- og pianofabrikant Emil Nielsen, Århus, fortalte mig engang om en tur til Maren Haaning. Nielsens far var i færd med at reparere orglet i Viborg Domkirke, og som 14-årig havde han fået lov til at komme med. En Svend kom en dag til at løfte forkert på en af de tunge tinpiber, og han fik en skade i armen, så han led meget. Lægerne kunne ikke hjælpe, og så blev han rådet til at tage op til Maren Haaning. Svenden turde ikke rejse alene op til Maren, og det blev så bestemt, at den 14-årige Emil måtte følge med. Om denne tur fortalte Emil Nielsen mig:

Vi kom ind i Marens stue, hvor der sad en del patienter, og behandlingen foregik for øjnene af alle.

En ca. 12-årig dreng, som havde sin far med, havde en grim bullen finger, som Maren var i lag med. Fingeren blev rensat i brændevin og derefter pakket godt ind i linned tøj. Derefter slog Maren et kors over hånden, idet hun sagde: "I Jesu Kristi navn." Så var hånden i orden fra Marens side, men inden hun slap hånden, gav hun den et lille dask og sagde: "No ska den fandenhugmæ snaar kom sæ".

Vi tager et smut til Sdr. Felding. Jeg vil lige nævne Jens Poulsen i Tarp, som næsten var både Felding- og Assingbo, idet noget af hans jord hørte til Assing (jeg mener, at dette er rigtigt). Han var en betydende mand, som også havde siddet i sognerådet for Felding-Assing. Jens Poulsen var ugift, og han havde sin gamle søster til at holde hus for sig. Ann Poulsen var forhenværende kokekone i de rigtige "gode gamle dage", da folk ikke havde komfur men måtte nøjes med trefod og stang, men det kunne Ann Poulsen nemt klare. Hun kunne lave mad som ingen anden. Der var dog en hage ved det hele. Ann skråede tobak, så det forslog noget. Det er hundreder af alen Ringkjøbing stangskrå, hun har tygget. På hendes gamle dage skete det engang imellem, at folkene på gården fandt en skrå i grøden (det er mig fortalt af een, som tjente der), men der blev ikke vrøvlet meget af den grund. Maden var enestående godt tillavet. Uheldene med diverse skrå

fremkom ved, at Ann havde en hylde lige over sit ildsted, og når hun skulle smage på maden, måtte skråen ud af munden og blev lagt op på nævnte hylde. Ved uheld skete det så, at skråen trimlede ned i maden, uden at Ann opdagede det.

Nu vil jeg nødig, at folk skal tro, at jeg vil genere den gamle forlængst afdøde kogekones minde. Hun var jo et ganske udmærket menneske. Inger Marie, som var min barnepige, havde tjent hos Ann - og Jens Poulsen, og hun roste pladsen vældig. Det er heller ikke Inger Marie, som har fortalt mig om skråen. Det er hændt mange år efter, da Ann var meget meget gammel. Jens Poulsen var jo næsten godsejer. I hvert fald havde han da en fæsteejendom. En fæster hed Lars Mikkelsen. Jeg husker ham godt. Han gik meget i dagleje hos vor nabo Poul i Bukkjær. Lars var noget af en ener, og jeg husker endnu nogle af hans ejendommelige sprogudtryk. En dag stod Poul i Bukkjær og talte med Lars om noget daglejerarbejde, da Jens Poulsen kom gående hen imod huset. Det var ikke altid, det passede Lars at tage imod Jens Poulsens "inspektioner", hvad så end grunden kunne være, og da Lars så Jens Poulsen, sagde han henvendt til Poul: "No kommer Waahahr" (Vorherre).

I en nabogaard til Jens Poulsen boede Knud Kristensen (Storhøj). Jorden til denne ejendom var udskilt fra østre Meldgaard i Bukkjær. Knuds kone (som vi kaldte faster Storhøj) var en søster til gamle Lars Krog i Bukkjær. Det var denne faster, som Knud gav et blåt øje, da han drømte, at en sten ikke ville lade sig kløve.

Knud var engang så uheldig at forårsage en vældig hedebrand, som antog et sådant format, at en naboejendom, hvor der boede en mand, man kaldte "røde Jeppe", gik op i luer. Hvordan Knud Storhøj klarede denne sag, har tit været mig en gåde, men klaret den har han jo da.

I 1903 tændte nogle børn ild i Gammelmark hede. Det er den største hedebrand, jeg har set på nærmere hånd. Jeg var dengang 8 år, og i min fantasi syntes jeg, at det næsten var, som om verden skulle forgå. Det var faktisk et storslået syn som jeg aldrig glemmer.

Vi er så igen i Bukkjær. I Vestre Meldgaard boede som før nævnt Jens Pejsten (Pedersen). Han var handelsmand og var ejer af en del penge, som han passede vældig godt på. Under krigen 1864 var han ofte urolig for, at tyskerne skulle komme til Nørrejylland ligesom i 1848-50. Meddelelserne fra krigen var sparsomme. Det eneste blad, som udkom 2 gange om ugen, var den lille Ringkjøbing Avis, så folk var ikke vel orienterede om krigsforholdene.

En middag først i februar 1864, mens min familie sad og spiste, kom Jens Pejsten rendende på hosesokker ind gennem porten, og alle kunne høre, at han tudbrølede. Han kom med den lille avis i hånden, rev stuedøren op og råbte grædende: "Dannevirke er rømmet uden kamp. Nu kan vi vel have det forbandede kram af tyskere til at holde hus på Classonsborg. Den forbandede de Meza!" råbte han. "Han som lovede at kunne holde Dannevirke til dommedag, og så render han fra det hele uden at slås." (Ja, men De Meza forlangte 200.000 mand samt bagladegeværer og riflede kanoner,- det vidste Jens Pejsten ikke).

Far har fortalt mig, at Jens Pejstens budskab virkede lammende på dem alle ved bordet. Ingen kunne spise mere, og bedstemor hulkede. Der var jammer over den ganske by, og hvem man så af kvinder græd, og mændene gik omkring tavse og alvorlige. Der hvilede et ubeskriveligt tryk over alle. Den nat havde Jens Pejsten ikke ro til at sove. En mur skulle repareres i bryggerset, og han arbejdede hele natten Muren blev en del skæv, men det tænkte der ikke videre over af mange.

Enkelte fablede dog om, at Jens Pejsten måske havde indmuret sine penge i den skæve væg. Det var i hvert fald fars tro. Men tyskerne kom dog ikke til Bukkjær, så Jens Pejsten reddede sine penge i denne omgang. Da en senere ejer, Jesper Jespersen, flyttede gården, viste det sig, at nævnte mur virkelig var hul og således godt kunne have gemt Jens Pejstens penge for tyskerne.

På Østre Meldgaards mark ligger der en pæn høj. Højen ligger på en skråning på Nørremarken lige overfor Kjærsighøje. Der har sikkert gået et vandløb mellem disse høje i oldtiden.

Der har været gravet ind i førstnævnte høj på en ret ejendommelig måde. Jeg husker, at far fortalte mig, at en hyrdedreng engang havde lagt sig til at sove på højen og hørte da en klingende lyd inde fra højen, som om det var penge. Han løb hjem til landsbyen og fortalte, hvad han havde hørt, og straks kom alle bymænd med spader og skovle for at grave efter skatten. De nåede så langt ned, at de netop havde fat i håndtagene på pengekisten, men så stod bjergmanden pludselig foran dem og sagde: "Hej, hop, og væk fra min tue, hele Bukkjær by står i lys lue." Da så Bukkjærmændene, at hele byen brændte og løb hjem, alt hvad de kunne. Da de kom hjem, var der ikke noget i vejen, og så skyndte de sig at rende tilbage til højen for at hente pengeskrinet, men da de kom til højen, havde bjergmanden flyttet skrinet. Far fortalte nok denne historie om vores høj for sjovs skyld, da han lige efter fortalte at denne historie fortaltes om mange høje, bl.a. om en ved Bøvl, hvor det var Bøvl by, der stod i lys lue. Jeg har tænkt mig om udgravningen er foretaget af Carsten Smed, som for ca. 125 år siden boede i een høj og havde værksted i en anden høj ved Bukkjær.

Af huleboere har Assing haft een i Hvedde. Han kaldtes for "Morsingboen". Der fortaltes, at han var blevet "sær" over en pige, og det kan måske være rigtigt. Jeg forsøgte engang sammen med min fætter at komme til at betragte eneboerens hus på nærmere sigt, men min fætter var ikke glad for at komme for nær, da Morsingboen ville skyde med salt på alt for nysgerrige folk. Morsingboen er død for mange år siden, men mange husker ham sikkert endnu.

Gamle håndværkere

En af de kendte håndværkere hed Hans Tygesen. Han byggede møller, og jeg mener, det var fint arbejde. Jeg kender dog kun mindre møller fra hans hånd. Vor nabo i Bukkjær havde en af Hans Tygesens møller, og jeg husker tydeligt, at Tygesen engang imellem kom for at reparere et eller andet.

Jeg var bange for ham. Han var fuld af løjer og kunne formeligt gnistre med øjnene, når han så på os børn. Jeg tror, det morede ham at se, hvor betænkelige vi blev, når han rigtig "vendte" øjnene i hovedet. Han var ellers rar nok. Tygesen boede vist flere steder, men en tid boede han i Sdr. Felding.

En anden skikkelse i Sdr. Felding var den kendte bikyndige Peder Frank. Biavlerne måtte tit sende bud efter ham. Han kunne ordne både bikuber og bikasser. Han kunne tage en håndfuld bier i de bare hænder uden at blive stukket. Hemmeligheden ved sin kunst ville han selvfølgelig ikke røbe, men så gættede folk, og det gav til resultat, at Frank nok vaskede sine hænder i en fyldt natpote. Om en sådan forsigtighedsforanstaltning hjælper, er jo ikke let at sige, men biavlere kan jo da forsøge. En morsomhed ved Peder Frank var, at han højlydt sagde "Pej!", når han spyttede, hvilket morede folk, og jeg husker fra min barndom, at mange for sjov sagde "Pej!, Peder Frank", når de spyttede. Jeg har da også selv sagt det, men far kunne ikke lide det. Vi måtte højst sige "Pej" men ikke tilføje navnet Frank.

Frank kunne måske heller ikke lide, at folk efterlignede ham, skønt det ikke var for at krænke ham. Det var folks sans for humor, der gjorde sig gældende.

Jeg har faktisk her placeret Peder Frank som håndværker, men kan det mon ikke forsvares, når han gik rundt og ordnede kuber og bistader.

I 1700 tallet bestemte regeringen, at der skulle bygges broer over de store jyske åer, og der blev indkaldt nogle chekiske brobyggere, hvoraf to kom til Arnborg og Skarrild. Den ene hed Kozach, og den anden hed Meinertz. Meinertz blev gift med en gårdmandsdatter fra Arnborg, og fra dette ægtepar stammer den kendte brotømrer Poul Jessen. Om Poul Jessen fortæltes der mange historier, men mest kendt er episoden fra dengang, han slog bro over Skjern å, hvor han tabte en hammer i vandet. I hidsighed smed han bredøksen bagefter, og ingen af delene blev nogensinde fundet igen. Medlemmer af lærerslægten Borup stammer fra denne berømte brobygger. Jeg spurgte engang lærer Borup i Ringkjøbing, om han kendte nogle af de historier, der fortæltes om hans morfar. Jo, hans mor havde fortalt ham en del af de historier, der fortæltes om Poul Jessen, og en del var rigtige, men der var nu også en del af dem, der var løgn, sagde hun. Tømrer Kozach i Kibæk stammede også fra den ene af de to nævnte brobyggere. Kozach var meget anset for sit arbejde, der ikke let fandt sit sidestykke. Han var en meget anset borger i Kibæk. Et barnebarn af Kozach er ingeniør Kozach forhen boende i Ringkjøbing. Een af de berømteste tømrere i Assing

var Jens Nielsen. Han havde arbejdet hos Poul Jessen og var faktisk noget af et geni. Man behøver blot at se konstruktionen i Sandfeldgaardens lade, så er man klar over, at det er en rigtig tømrer, der har tilhugget dette tømmerværk. Jens Nielsen var ikke så lidt af en filur, og han elskede at "spinde en ende", når han i et godt lag fortalte om sine oplevelser. Han havde arbejdet ved det kgl. slot i Kristianie og rejst meget rundt. En dag sad han sammen med nogle og fik en genstand på kroen og fortalte om sit arbejde på dette slot. En af deltagerne spurgte da i sin uvidenhed, om det ikke var meget varmt, når man kom så højt op mod solen. Jo, det kan I stole på, sagde Jens Nielsen. En dag stod jeg oppe på det øverste loft kom bygmesteren op til mig. Han havde glemt sin målestok nede ved jorden, og da han var en tyk og fed mand og havde svært ved at gå op af alle de trapper, der var, bad han mig om at hente den. Jeg gik så ned efter stokken, men da jeg kom op igen, kunne jeg ingen steder se mester. Jeg ledte og ledte, og omsider så jeg et par støvler, som stod ved den anden ende af loftet. Jeg kunne se, at det var mesters støvler, men han var der ikke. Ved nærmere eftersyn opdagede jeg, at støvlerne var fyldt med fedt. Han var smeltet i varmen. Denne historie var der dog ingen, som troede på, men Jens Nielsen fortalte mange af den slags. En markedsdag var han så uheldig, at en fuld mand stak ham i ryggen med en kniv. Han var aldrig rask siden og døde faktisk i sin bedste alder. Jens Nielsens enke boede i mange år i Kibæk i sit eget hus men var en tid bestyrer i Missionshuset.

Gamle Niels Pilgaard var en købmand af den gamle skole, som ved solid drift af forretningen opnåede at blive en velhavende mand. Jeg har jo allerede omtalt hans berømte kaffebord som sikkert virkede bedre end den fineste annonce. Tobaksfabrikant Mølgaard i Ringkjøbing solgte både skrå og andre tobaksvarer til Niels Pilgaard, og to gange om året kom den gamle købmand til Ringkjøbing for at betale sin regning. Han blev altid en nat over, og så ville han helst sove i samme værelse som Mølgaard, og så rykkede fru Mølgaard ud og overlod sin seng til Niels Pilgaard. Der blev fra fru Mølgaards side altid kælet dygtigt for den gamle købmand. Hun vidste på en prik, hvad han kunne lide. Mølgaard, som forøvrigt var min svoger, sagde, at grunden til at Niels Pilgaard ville sove ved siden af ham nok var angsten for at blive bestjålet. Mange gange, når Mølgaard kun blundede let, så han den gamle se sig forsigtigt omkring og derefter føle ind under puden, hvor hans tegnebog lå. Efter endt undersøgelse lagde han sig rolig til at sove igen.

Clasonsborg spillede i mange år en stor rolle for økonomien i Skarrild Sogn. I mange år var Glæsel bestyrer af fabrikken. Han var en aristokrat udadtil men ret flink mod arbejderne på fabrikken. Far havde i mange år det hverv at spille ved Glæsels gilder. Undertiden skulle der ikke spilles under spisningen, og så indbød han altid far til at spise med, men far måtte ikke sætte sig, hvor han ville. Der blev anvist ham plads ved siden af herredsfogeden og Glæsel.

Engang blev Glæsel dog vred på far, som havde købt sig en fin overfrakke mage til den, Glæsel gik i. De mødte hinanden ved færgébåden, og da Glæsel så fars frakke, udbrød han indigneret: "Hvad! Kan en bondekarl nu tillade sig at gå i en sådan frakke". De kom dog på talefod siden.

En Jakob, som arbejdede på Clasonsborg, fortalte mig i sin tid, at meget gik sin "oldemors gang", som man siger, i Glæsels tid. Jakobi var med til at løfte Clasons pengeskrin op på 15de sal, da det ankom. Der måtte fire karle til at løfte den. Jakobi fortalte, at der var alt for lidt opsyn med arbejderne. Når karlene skulle til at skære hakkelse til hestene, var det så nemt at sende bud efter nogle folk fra fabrikken. Karterne var glad for denne afveksling, men så stod deres arbejde jo stille, men det var der ingen, der så efter. Det gik jo da også sådan, at pengeskrinet gik tomt, og Glæsel blev afskediget. Glæsel rejste vist til Amerika.

Af enere i Assing må jeg lige omtale spillemanden Jens Piig (udtales med hårdt g). Han var født i Ringkjøbing, men fik en ejendom i Assing lige ved vejen Sdr. Felding-Assing. Jens var ret dygtig til at blæse clarinet, og han blæste hver dag, så det kunne høres viden om. Når clarinetten blev for tør, dyppede Jens den simpelthen i vandtruget, hvor både køer og stude drak, og som kunne være både slimet og grønt. Det tog Jens nu ikke så nøje, men når han blæste ved gilder og clarinetten blev for tør, flottede Jens sig og hældte en dram igennem instrumentet. Så fik han selv een med, og så var den sag klaret.

Når Pastor Sørensen kørte til Assing kirke, lige forbi Jens' ejendom, kravlede den livlige spillemand op på sin tørvestak og blæste for præsten. Pastor Sørensen var en mand, som havde sans for humor, og han svingede flot

med hatten som hilsen til spillemanden, og Jens følte sig vældig beæret ved præstens hilsen.

Jens Piig blev angrebet af ansigtsrosen. En klog kone rådede ham til at smøre sig ind i grøn sæbe, men han kunne ikke tåle den skrappe kur. Sygdommen "slog ind", og han døde få dage efter den 31. januar 1892.

En dag i begyndelsen af dette århundrede modtog gårdejer Sandfeld (senior) i Kibæk et mærkeligt brev. En kone, som for mange år siden havde tjent ham som hyrdepige, skrev, at mens hun tjente hos ham havde hun opdaget en skat, som lå i Von-åen og var kommet til syne i åbrinken. I sin barnlige fantasi bestemte hun, at når hun blev stor, ville hun købe gården og grave skatten op. For at sikre sig, at ingen skulle opdage skatten, stoppede hun de synlige dele dybt ind i brinken. Nu havde en hvid skikkelse stadigt vist sig for hende om natten og påbudt hende meddele Sandfeld om sagens rette sammenhæng. Betingelsen derfor var, at hun fik fri rejse og ophold, og det blev selvfølgelig bevilget.

Konen undersøgte terrænet i flere dage, men hun kunne alligevel ikke kende åens sving mere. Alt havde forandret sig med aflejringer og opgrøde, selv om åen var den samme. Huldren har svøbt sit muddertæppe om skatten for at vogte den til tidens fylde. Således sluttede dette skattegravereventyr i Assing.

Så nåede vi igen til Kibæk, og vi kan undre os over, at byen er vokset sig så stor, som tilfældet er, siden første verdenskrig. Omegnen er dog endnu kendelig for os som måtte udvandre. Endnu glider Von-åen sindig mod vest i sine bugtninger mellem brinke og skrænter, næsten uberørt af tidernes vandalisme. Mølledammen ligger rolig og spejlblank, som den har gjort i århundreder, og lyngen titter endnu frem i kanten af dystre granplantager, som dækker den hede, der indtil plantningen havde slumret i århundreder siden pestilentsens dage.

Jo egnen er endnu kendelig for os, når vi lader blikket vandre rundt fra et eller andet højdepunkt.

Mod nord Mombjerger fra sit stæde
stolt har skuet ned
i tusind år mod bække små
og mosedragets fred.

Den 24. september 1971

Jens Vejen Larsen

EFTERSKRIFT

Når jeg nu har sluttet min beretning om begivenheder og overleveringer fra Aaskov kommune, er jeg klar over, at det burde være gjort bedre. Jeg burde have læst korrektur og rettet en del sproglige knuder m.m. Jeg har simpelthen ikke ment at kunne få det gjort. Det er faktisk større arbejde, end man fra først af tænker sig, at få stoffet ordnet og klappet ned.

Stoffet er vel nok rodet en del sammen, idet jeg farer fra det ene sogn og til det andet og ikke har lavet sognene færdig hver for sig.

Dette er gjort med fuldt overlæg for at forsøge at holde læseren i ånde, så det hele kunne blive læst.

Jeg håber, at jeg ved at omtale enkeltpersoner har haft held til at behandle mindet om dem så hensynsfuldt, at der ikke kan opstå misforståelser.

At mange af vore forfædre var nogle "sjove gamle snegle" efter vore forhold i dag at regne, er uomtvisteligt. De var børn af deres tid og var nødt til at leve i den atmosfære, der omgav dem. Mange unge af i dag kan vel næppe forstå de gamles tankegang og levevis, men hvis man undersøger den sag til bunds, vil man opdage, at hele samfundsordningen faldt udmærket sammen med datidens opfattelse, både hos fattige og rige.

De gamle var måske slet ikke så "sjove". Det er måske os i dag, der er de "sjoveste".

Mange vil måske mene, at det, jeg har skrevet, er uden betydning. Det er måske rigtig nok, men jeg har dog forsøgt at tegne et billede fra Aaskov om den tid, der svandt og som aldrig kommer tilbage.